

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Hren

Mladi na trgu dela v Sloveniji – javnopolitični problem ali rešitev?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Hren

mentorica: izr. prof. dr. Simona Kustec Lipicer

Mladi na trgu dela v Sloveniji – javnopolitični problem ali rešitev?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki ste me kakorkoli podpirali na študijski poti.

Hvala profesorjem za vso podeljeno znanje, še posebejizr. prof. dr. Simoni Kustec Lipicer za strokovno pomoč in mentorstvo pri pisanju diplomskega dela.

Posebna zahvala gre tudi vsem dosedanjim nadrejenim in sodelavcem za vse priložnosti in nesebično deljenje svojega znanja.

Hvala vam.

Mladi na trgu dela v Sloveniji – javnopolitični problem ali rešitev?

V diplomskem delu je raziskovan problem mladih na trgu dela v Sloveniji. Pri tem so mladi na trgu dela obravnavani kot vsi mladi med 15. in 29. letom, ki so na kakršenkoli način prisotni na trgu dela. To so študenti, ki opravljajo študentsko delo, posamezniki, ki opravljajo delo preko avtorske ali podjemne pogodbe, pripravniki, mladi agencijski delavci, brezposelni in redno zaposleni mladi. Ti mladi so soočeni tako s problemi, ki so značilni samo za mlade, kot tudi s problemi, ki so značilni za vse starostne skupine na trgu dela. Posebna pozornost je posvečena tudi vlogi, ki jo s svojo (ne)regulacijo z javnopolitičnimi ukrepi prevzema država. Namen diplomskega dela je opozoriti na javnopolitični problem položaja mladih na trgu dela v Sloveniji, obstoječe načine (ne)regulacije problema s strani države ter na posledice obojega. V ta namen je bila izvedena analiza javno dostopnih statističnih podatkov, zakonov, ukrepov, raziskav in člankov ter petih polstrukturiranih družboslovnih intervjujev. Ugotovljeno je, da je širši problem mladih na trgu dela s strani države prepoznani, manj so prepoznani vsi ožji problemi. Za doseganje ciljev javnih politik, namenjenih mladim na trgu dela, država za različne podskupine mladih izvaja regulativne, finančne ali informativne ukrepe, v nekaterih prepoznanih problemskih primerih pa sploh nobenih. Ugotovitve naloge pokažejo, da je državna pozornost pri izvajanju politike najpogosteje osredotočena na ožje probleme, primanjkuje pa celovite systemske regulacije oziroma politike na tem področju. Nadaljevanje obstoječega stanja in neprimerne regulacije mladih na trgu dela ima tako za vse vpletene skupine, vključno tudi za državo, lahko velike (predvsem ekonomske) posledice.

Ključne besede: mladi, trg dela, javnopolitični ukrepi, vloga države.

Youth in Slovenian labour market – policy problem or solution?

This thesis focuses on the problem of youth in Slovenian labour market. Youth is defined as all young adults between the ages of 15 and 29, who are present in the labour market. These include: students who work part time, young adults who work on copyright contracts or work contracts, trainees, young workers who work for agencies, unemployed individuals and individuals who work full time. These young adults face problems that are unique to their age group as well as problems that are common for all workers. Special attention is paid to the role the government plays with its (non-) regulation with public policy measures. The purpose of this thesis is to draw attention to the policy problem of youth in Slovenian labour market, existing methods of (non-) regulation of the problem by the state and the consequences of both. For this purpose an analysis of publicly available statistics, laws, policy measures, researches and articles and five half structured interviews was conducted. It was found that while the general problem of youth in labour market is recognized, different problems within the general problem are less recognized. To achieve objectives of public policies dedicated to youth in labour market, state carries out regulatory, financial or informative measures which are dedicated to different sub-groups of youth. In some recognized problem cases no measures at all are taken. The findings of the thesis show that the attention of the government in the implementation of public policy is most frequently focused in specific problems while lacking a comprehensive systemic regulation or policy in this area. Continuation of the status quo and inappropriate regulation of youth in the labour market can have major (mainly economic) consequences for all involved groups, including the state.

Key words: youth, labour market, public policy measures, government role.

KAZALO

1 UVOD	6
1.1 Metodologija	8
1.1.1 Cilj diplomskega dela.....	8
1.1.2 Raziskovalna vprašanja	8
1.1.3 Uporabljene metode in tehnike.....	8
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA	9
2.1 Javne politike in javnopolitični proces	9
2.2 Vloga države – državnih javnopolitičnih igralcev v javnopolitičnem procesu na področju trga dela	12
2.3 Opredelitev temeljnih pojmov za razumevanje položaja mladih na trgu dela	13
3 EMPIRIČNI DEL	15
3.1 Položaj mladih na trgu dela	15
3.1.1 Zaposljivost mladih	15
3.1.2 Zaposlovanje/zaposlenost mladih.....	17
3.1.3 (Volontersko) Pripravnništvo	18
3.1.4 Študentsko delo	19
3.1.5 Samozaposlovanje mladih	20
3.1.6 Problemi celotnega trga dela, ki vplivajo tudi na položaj mladih na trgu dela	21
3.2 (Ne)Regulacija položaja mladih na trgu dela v Sloveniji s strani države.....	22
3.2.1 Ukrepi države, ki naj bi spodbujali zaposljivost mladih	22
3.2.2 Ukrepi, ki naj bi spodbujali zaposlenost/zaposlovanje mladih.....	24
3.2.3 Ukrepi države na področju (volonterskega) pripravništva	25
3.2.4 Ukrepi države na področju študentskega dela	26
3.2.5 Ukrepi države na področju samozaposlovanja mladih	27
3.2.6 Ukrepi države na področju dela preko podjemne pogodbe in avtorske pogodbe.....	28
3.2.7 Ukrepi države na področju dela preko agencij za posredovanje dela.....	28
3.2.8 Ukrepi države, ki naj bi omejevali pogodbe za določen čas in spodbujali pogodbe za nedoločen čas	28
3.2.9 Regulacija ali neregulacija s strani države?.....	29
3.3 Posledice (ne)regulacije javnopolitičnega problema mladih na trgu dela	30
4 SKLEP	31

5 LITERATURA	35
PRILOGE	42
Priloga A: Tabele ukrepov države na področju mladih na trgu dela	42
Priloga A.1: Tabela ukrepov države, ki naj bi izboljševali zaposljivost mladih	42
Priloga A.2: Tabela ukrepov države, ki naj bi izboljševali zaposlovanje/zaposlenost mladih	44
Priloga A.3: Tabela ukrepov države na področju (volonterskega) pripravništva	45
Priloga A.4: Tabela ukrepov na področju samozaposlovanja mladih	45
Priloga A.5: Tabela ukrepov države na področju dela preko podjemne in avtorske pogodbe	47
Priloga A.6: Tabela ukrepov države na področju dela preko agencij za posredovanje dela	47
Priloga A.7: Tabela ukrepov države, ki naj bi omejevali pogodbe za določen čas in spodbujali pogodbe za nedoločen čas	47
Priloga B: Intervjuji.....	48
Priloga B.1: Intervju z Barbaro Gogala, Svetovalko ZRSZ, Centralna služba, Služba za zaposlovanje in vseživljenjsko karierno orientacijo	48
Priloga B.2: Intervju z Alešem Kramerjem, samostojnim strokovnim sodelavcem na področju socialnih zadev in zaposlovanja mladih na Študentski organizaciji Slovenije.....	51
Priloga B.3: Intervju z Goranom Lukićem, izvršnim sekretarjem za politiko zaposlovanja in migracije, javne kampanje in odnose z javnostmi, mlade in sindikalizem ter socialno podjetništvo na Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije ter članom izvršnega odbora sindikata Mladi plus.....	57
Priloga B.4: Intervju s Petricijo Vrečar, vodjo Sektorja za zaposlovanje, socialno podjetništvo in migracije na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.....	62
Priloga B.5: Intervju z Andražem Zgoncem, podsekretarjem na Uradu Republike Slovenije za mladino.....	67

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Zahteve delodajalcev po delovnih izkušnjah.....	17
Tabela 3.2: Stopnja brezposelnosti med mladimi.....	17
Tabela 3.3: Število ur opravljenega študentskega dela.....	19

KAZALO GRAFOV

Graf 3.1: Primerjava deleža mladih med brezposelnimi in deleža mladih v celotni populaciji.....	16
---	----

1 UVOD

V javnosti se lahko vsakodnevno srečujemo z novicami o mladih, ki se soočajo s problemi na trgu dela, tako na evropski ravni kot tudi na ravni Slovenije. Velik poudarek je predvsem na visoki brezposelnosti med mladimi, kar je razumljivo, saj je trenutna stopnja brezposelnosti med mladimi (julija 2013) v Evropski uniji rekordnih 24,4 odstotka (Debating Europe 2013), medtem ko se v Sloveniji trenutna stopnja registrirane brezposelnosti med mladimi giba okoli 23,6 odstotka (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2013a). Slovenija pa je v letu 2012 zabeležila tudi največjo rast stopnje brezposelnosti med mladimi v Evropski uniji, saj se je v letu 2012 ta povečala za več kot 30 odstotkov (Dnevnik 2013). Pa vendar, ko govorimo o mladih na trgu dela, ne moremo govoriti samo o tistih mladih, ki so ali zaposleni ali pa brezposelni. Mladi na trgu dela so vsi tisti, ki so na kakršenkoli način vključeni na trg dela. To so študenti, ki opravljajo študentsko delo, mladi posamezniki, ki opravljajo delo preko avtorske ali podjetne pogodbe, pripravniki, mladi agencijski delavci, brezposelni in seveda tudi (samo)zaposleni mladi. Ti mladi se soočajo s situacijami, ki so specifične samo za mlade na trgu dela, pa tudi s situacijami, ki so aktualne za vse starostne skupine na trgu dela, zaradi česar so mladi na trgu dela še posebej ranljiva skupina.

Na položaj mladih na trgu dela pa ima neposreden vpliv tudi država oziroma državni javnopolitični akterji. Ti imajo zmožnost odločanja, ali je problem mladih na trgu dela javnopolitični problem, in ga uvrstiti na dnevni red legitimnih političnih institucij ter zmožnost uporabe javnopolitičnih mehanizmov, namenjenih reguliranju položaja mladih na trgu dela (Kotar 2007, 73). Na splošno mora država trg delovne sile regulirati zaradi ekonomskih razlogov in zaradi posledic njegovega delovanja. V primeru (ne)regulacije trga delovne sile s strani države pride do mnogih neželenih in podoptimalnih učinkov (Svetlik in Trbanc 2002, 34).

V diplomskem delu se zato posvečam celoviti predstavitvi položaja mladih na trgu dela, vloge, ki jo na tem področju igra država, ter na koncu tudi posledic ravnanja države za državo samo.

1.1 Metodologija

1.1.1 Cilj diplomskega dela

Cilj diplomskega dela je definiranje in strukturiranje javnopolitičnega problema mladih na trgu dela v Sloveniji. V diplomskem delu želim opozoriti na javnopolitični problem položaja mladih na trgu dela v Sloveniji, obstoječe načine (ne)regulacije problema s strani države ter na posledice obojega.

1.1.2 Raziskovalna vprašanja

- Kakšen je položaj mladih na trgu dela v Sloveniji?
- Kakšno vlogo pri položaju mladih na trgu dela s svojo (ne)regulacijo z vidika javnopolitičnih ciljev in instrumentov za njihovo doseganje prevzema država?
- Kakšne so posledice javnopolitičnega problema ter (ne)regulacije javnopolitičnega problema za državo?

Podvprašanja:

- Ali država mlade na trgu dela vidi kot javnopolitični problem?
- Kakšno vlogo pri položaju mladih na trgu dela bi še lahko prevzemala država?

1.1.3 Uporabljene metode in tehnike

Z namenom pojasnjevanja in razumevanja relevantnih teoretskih pojmov in procesov s področja javnih politik in zaposlovanja mladih bom uporabila deskriptivno metodo. S statistično analizo in sekundarno analizo že obstoječih statističnih podatkov, raziskav in člankov bom definirala sam položaj mladih na trgu dela. Prav tako bom s sekundarno analizo (obstoječih člankov) hkrati pa tudi z analizo primarnih virov (zakonodaja in ukrepi s področja mladih na trgu dela) prikazovala vlogo, ki jo država s svojimi javnimi politikami igra na področju mladih na trgu dela. Z namenom spoznati subjektivne izkušnje, poglede in ocene pa bom opravila in analizirala tudi pet polstrukturiranih družboslovnih intervjujev z izbranimi predstavniki, ki delujejo v okviru različnih javnopolitičnih akterjev. Intervju bom tako

opravila s tremi strokovnjaki, ki delujejo v okviru državnih akterjev: z vodjo Sektorja za zaposlovanje, socialno podjetništvo in migracije na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki je eden od oblikovalcev politik na tem področju; z zaposleno v Centralni službi Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, ki je izvajalec nekaterih politik na tem področju; ter s podsreketarjem Urada Republike Slovenije za mladino, ki je pristojen za mladinsko politiko. Opravila in analizirala pa bom tudi dva intervjuja s strokovnjakoma, ki sta predstavnika nevladnih akterjev: z izvršnim sekretarjem Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, ki je socialni partner pri oblikovanju javnih politik na trgu dela, ter s samostojnim strokovnim sodelavcem na področju socialnih zadev in zaposlovanja mladih na Študentski organizaciji Slovenije, ki na probleme mladih na trgu dela vseskozi opozarja.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 Javne politike in javnopolitični proces

Za razumevanje empiričnega dela diplomskega dela je temeljna opredelitev pojmov, ki so neposredno povezani z mladimi na trgu dela ter ukrepi (javnimi politikami) s katerimi država njihov položaj regulira ali neregulira.

Osnovno definicijo javne politike poda Dunn, ki pravi, da »posamično javno politiko (*public policy*) lahko opredelimo kot dolgo vrsto bolj ali manj povezanih izbir – skupaj z odločitvami ne delovati, ki jih sprejmejo vladna (*governmental*) telesa in uradniki« (Dunn v Fink Hafner 2007a, 15). Ko govorimo o odločitvah ne delovati, se je potrebno zavedati, da ima tudi nedelovanje vpliv, vendar pa je takšno nedelovanje mnogo težje analizirati (Hogwood in Gunn 1984, 21). Bolj podrobno definicijo poda Kustec Lipicerjeva, ki pravi, da javno politiko lahko opišemo kot »javno interesno podprto politično delovanje oblasti, nabor konkretnih dejavnosti ter vseh s temi dejavnostmi povezanih procesov in dejavnikov, ki jih v okviru svojih pristojnosti sprejemajo, oblikujejo, izvajajo in/ali vrednotijo institucije oblasti z zagotavljanjem javnega interesa in zmanjševanja problemov, zaradi katerih je oblast te dejavnosti sploh sprejela ter izvedla«. Javna politika v tem primeru temelji na racionalnem delovanju, njen namen pa je doseganje konkretnih ciljev, ki strmijo k javnemu dobru (Kustec Lipicer 2009, 43).

»Javnapolitični mehanizmi so konkretna orodja, ki jih država uporablja, da doseže zastavljene cilje« (Majchrzak 1984, 25).

Majchrzakova mehanizme, usmerjene k doseganju ciljev za reševanje javnapolitičnih problemov, deli na:

- informativne dejavnosti, ki temeljijo na predpostavki, da je problem lahko rešen že samo z izmenjavo informacij o problemu. Te dejavnosti so predvsem spodbujanje interesa, zbiranje in predstavljanje informacij, seminarji, informativne storitve ter izobraževanja.
- finančne dejavnosti oziroma ukrepi, ki lahko spodbujajo ali pa zavirajo. Ti ukrepi so predvsem davki, nepovratna sredstva in posojila.
- regulativne in kontrolne dejavnosti, ki temeljijo na predpostavki, da bo problem rešen z omejitvijo in določitvijo aktivnosti, ki so posameznikom oziroma širši družbi dovoljene. Gre predvsem za zakone, licence in standarde.
- operativne dejavnosti javnapolitičnih aktivnosti, ki se odmikajo od postavljanja standardov k vzpostavitvi struktur za reševanje problema. Te dejavnosti so vzpostavitve javnih del, grajenje podpornih objektov in podobno.
- javnapolitične dejavnosti, ki kažejo na pomembnost problema. Te dejavnosti so predvsem: vzpostavitve javne politike, definiranje prioritet, postavitve ciljev, odložene odločitve, in koordiniranje.
- raziskovalne in razvojne dejavnosti, pri katerih raziskave prikazujejo pomembnost problema, s financiranjem raziskav pa se pridobivajo znanja (Majchrzak 1984, 25–27).

Javne politike se oblikujejo in izvajajo znotraj javnapolitičnega procesa (*policy process*) (Fink Hafner 2007a, 19), za njegovo razumevanje so različni avtorji oblikovali različne modele, kot so na primer: »procesualni, institucionalni, elitistični, interesno skupinski, sistemski, inkrementalni, racionalni in modeli na podlagi teorije iger« (Fink Hafner 2007b, 34). Z namenom razumevanja položaja mladih na trgu dela in (ne)regulacije države se osredotočam na procesualni model javnapolitičnega procesa, ki »temelji na razumevanju procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik kot zaporedja časovno ločenih in vsebinsko različnih faz« (Fink Hafner 2007a, 19). Faze javnapolitičnega procesa glede na procesualni model so: oblikovanje dnevnega reda, kjer se zazna in opredeli javnapolitični problem; oblikovanje

alternativnih rešitev, kjer se predlagajo različne rešitve (javne politike) družbenega problema; uzakonitev izbrane alternativne rešitve, ko praviloma parlament sprejme enega izmed alternativnih predlogov; izvajanje javne politike, kjer izvršna oblast izvaja javne politike, in pa vrednotenje javne politike, kjer politični akterji in državljani ocenjujejo učinke javnih politik (Fink Hafner 2007a, 25).

Za potrebe raziskovanja v diplomskem delu je potrebno podrobneje opredeliti dve fazi javnopolitičnega procesa; fazo oblikovanja dnevnega reda ter fazo implementacije. V empiričnem delu namreč ugotavljam, ali je problem mladih na trgu dela s strani države prepoznan (ali je umeščen na dnevni red legitimnih političnih institucij) ter kateri ukrepi za reševanje prepoznanih problemov so trenutno implementirani.

Faza oblikovanja dnevnega reda je prva faza v javnopolitičnem procesu in kot taka vpliva na vse nadaljnje faze. Znotraj faze oblikovanja dnevnega reda potekajo naslednje aktivnosti: opredelitev realnega stanja – zaznava in opredelitev problema ter konteksta problema; mobilizacija in agregacija akterjev v posameznih interesnih dimenzijah problema ter vsebinsko oblikovanje dnevnega reda legitimnih političnih institucij (Grdešić 1995, 57).

Za opredelitev položaja mladih na trgu dela ter prepoznavanje problemov je pomembna zvrst analize politik (*policy analysis*), ki se v tej fazi uporablja – identifikacija javnopolitičnih problemov in njihovo opredeljevanje na podlagi dostopnih podatkov (Fink Hafner 2007a, 25).

»Prva definicija javnopolitičnega problema je namreč odločilni korak, ki definira vsako nadaljnjo fazo problema ter daje razlog za nadaljnje delovanje na področju tega problema in smisel za usmerjenost k aktivnemu zbiranju podatkov« (Bardach 2005, 1). Takšno »strukturiranje javnopolitičnega problema lahko poveča možnosti za odkrivanje skritih domnev, spoznavanje vzrokov, sintetiziranje konfliktnih vidikov in ustvarjanje novih političnih opcij« (Dunn 1994, 17). Hogwood in Gunn sta identifikacijo javnopolitičnega problema razdelila na tri faze, in sicer: odločanje o odločanju – *Deciding to decide (issue search or agenda-setting)*, odločanje, kako se odločiti – *Deciding how to decide (issue filtration)* ter definiranje problema oziroma *Issue definition* (Hogwood in Gunn 1984, 4). Pri tem v fazi odločanja o policy problemu gotovo že obstaja neka širša definicija problema, v fazi »filtriranja« problema pa postane dokaj jasno, na katero družbeno skupino javnopolitični problem vpliva in kako se kaže. Pri definiranju javnopolitičnega problema pa prihaja do bolj jasnih in namernih procesov, skozi katere se javnopolitični problem definira. Gre tudi za napovedovanje, kako se problem razvija in kakšne posledice prinaša. Definiranje problema

ima velik vpliv tako na napovedovanje (*forecasting*) kot tudi na oblikovanje alternativnih rešitev, postavlja pa tudi standarde za osnove »*monitoringa*« in evalvacije (Hogwood in Gunn 1984, 109–127).

V fazi implementacije se sprejete javne politike udejanjajo, pri čemer se izvajajo aktivnosti, usmerjenke k doseganju ciljev, ki so bili zastavljeni v fazi legalizacije. Tako implementacija povezuje politiko (politične odločitve) in upravno administracijo – izvajalce javnih politik (Grdešić 1995, 104). To povezavo lahko interpretiramo na dva načina – glede na dva pogleda na implementacijo javnih politik: pogled od zgoraj navzdol (*top-down*) in pogled od spodaj navzgor (*bottom-up*). Pri pristopu od zgoraj navzdol se implementacija obravnava kot administrativni proces izvajanja odločitev podanih v fazi legalizacije; pri pristopu od spodaj navzgor pa se implementacija obravnava predvsem kot proces interakcije in pogajanj med političnimi odločevalci in tistimi, ki javno politiko izvajajo (Lajh 2007, 159–162).

Po zadnji fazi – vrednotenju javne politike – lahko pride do nadaljevanja ali opustitve javne politike. Če z določeno javno politiko javnopolitični problem ni bil ustrezno reguliran, se na novo definira javnopolitični problem prepoznani v fazi oblikovanja dnevnega reda in iščejo alternativne rešitve. S tem, ko se konča stara javna politika in se odloča o novi javni politiki, zopet pride do javnopolitičnega procesa, čemur rečemo *policy cycle* (*policy cycle*). V primeru, da je javna politika uspešna, se njeno izvajanje lahko nadaljuje in do *policy cycle* ne pride (Fink Hafner 2007a, 22).

2.2 Vloga države – državnih javnopolitičnih igralcev v javnopolitičnem procesu na področju trga dela

Javnopolitične igralce najbolj splošno delimo na državne in civilno družbene igralce (Pal v Kotar 2007, 70). Državni javnopolitični igralci imajo legalno avtoriteto za oblikovanje in izvajanje javnih politik, civilno družbeni igralci pa lahko na njihove odločitve le vplivajo, sprejemajo pa jih državni javnopolitični akterji. Državni javnopolitični igralci so zakonodajna in izvršilna oblast, uprava in sodna veja oblasti (Anderson 2011, 49). Vloga države v javnopolitičnem procesu je še posebej pomembna, saj imajo »edini zakonska pooblastila in pa privilegirano uporabo ali dostop do javnopolitičnih mehanizmov, še posebej pa izstopa

njihova možnost, da z odložitvijo odločanja ali neodločanjem definirajo dnevni red reševanja javnih problemov« (Kotar 2007, 73).

Na področju mladih na trgu dela je naloga države, da trg delovne sile regulira: tako zaradi ekonomskih razlogov (»slaba prožnost ponudbe delovne sile, slab pretok informacij, segmentacija poslov in ovire na trgu«) kot tudi zaradi socialnih posledic njegovega delovanja (»neenak položaj in neenake možnosti različnih kategorij delovne sile, brezposelnost ipd.«). V primeru neregulacije lahko pride do mnogih neželenih učinkov (Svetlik in Trbanc 2002, 34).

Vsa našeta teoretska izhodišča predstavljajo temelje za empirični del diplomske naloge. V empiričnem delu bom tako najprej definirala in strukturirala javnopolitični problem mladih na trgu dela ter spoznavala, kakšno vlogo pri položaju mladih na trgu dela s svojimi javnimi politikami na tem področju igra država. Te javne politike bom razlikovala tudi glede na vrst: ali gre za regulativne, finančne ali informativne ukrepe. Glede na ukrepe države bom ugotavljala tudi, v kateri fazi javnopolitičnega procesa se javnopolitični problem mladih na trgu dela trenutno nahaja. Na koncu bom izpostavila kakšne so posledice (ne)regulacije problema s strani države za državo.

2.3 Opredelitev temeljnih pojmov za razumevanje položaja mladih na trgu dela

Na splošno obstaja mnogo definicij, kdo so mladi, oziroma katera leta so tista, ko lahko govorimo o mladosti, kar je razvidno tudi iz statističnih analiz, kjer je najvišja starost mladega človeka včasih 24, včasih pa tudi 30 let. Ker se predvsem v statistikah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (glej na primer Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013) v zadnjem času vse pogosteje pojavlja starostna meja 29 let, se v nadaljevanju pri uporabi pojma »mladi« sklicujem na definicijo mladih, ki izhaja iz Zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju in pravi: »mladi so mladostniki in mlade odrasle osebe obeh spolov, stari od 15. do dopolnjenega 29. leta« (Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju, 3. čl.). Za pojasnjevanje položaja mladih na trgu dela je temeljno tudi razlikovanje med pojmom zaposljivost in zaposlenost. Zaposljivost so sposobnosti, kompetence ljudi, ki posameznikom omogočajo, da brez večjih težav pridobijo delo. Zaposljivost torej vpliva na zaposlenost. Problem zaposljivosti pa se nanaša na ranljive skupine, ki imajo sposobnosti, kompetence

slabše razvite. Med te skupine štejemo tudi mlade, predvsem prve iskalce zaposlitve (Kramberger 2007, 13). Zaposlenost pa je rezultat ponudbe in povpraševanja po delu. »Potrebe po delu so odvisne od tega, ali in koliko delo koristi v produkcijskem procesu, na to pa vplivajo obseg kapitala, povpraševanje oziroma pričakovani proizvod, tehnologija in njene spremembe ter plače. Na ponudbo dela vpliva korist, ki jo imajo delavci od zaslužka, ta pa je odvisna od višine plač, potreb prebivalstva in demografskih dejavnikov« (Križanič 2002, 96). Nasproten pojem od zaposlenosti je brezposelnost. Stopnja brezposelnosti

je definirana kot število brezposelnih v deležu od aktivnega gospodarstva, pri čemer tvori aktivno prebivalstvo število delovno aktivnih in število brezposelnih. V Sloveniji razlikujemo dve stopnji brezposelnosti:

- stopnja registrirane brezposelnosti¹: primerja število oseb, registriranih pri enotah Zavoda RS za zaposlovanje (registrirano brezposelnih), s številom aktivnih po registrskih virih, ki ga poleg registrirano brezposelnih tvorijo še zaposlene in samozaposlene osebe, kot jih mesečno evidentira SURS preko registra delovno aktivnega prebivalstva;

- stopnja anketne brezposelnosti se ugotavlja s četrletnimi anketami o delovni sili. Anketa se izvaja skladno z navodili Mednarodne organizacije za delo (ILO) in Statističnega urada Evropske unije (Eurostat). Po teh so brezposelne tiste anketirane osebe, ki v referenčnem tednu niso bile delovno aktivne (v skladu z navodili), a aktivno iščejo delo (preko zavodov za zaposlovanje, so poslale prošnje za zaposlitev ipd.) in so v naslednjih dveh tednih pripravljene sprejeti delo. Delovno aktivne pa so tiste osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje) opravljale kakršnokoli delo za plačilo, dobiček ali družinsko dobrobit, ali imele status zaposlene ali samozaposlene, čeprav niso delale (Umar 2009, 1).

¹ Za potrebe diplomskega dela uporabljam stopnjo registrirane brezposelnosti.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Položaj mladih na trgu dela

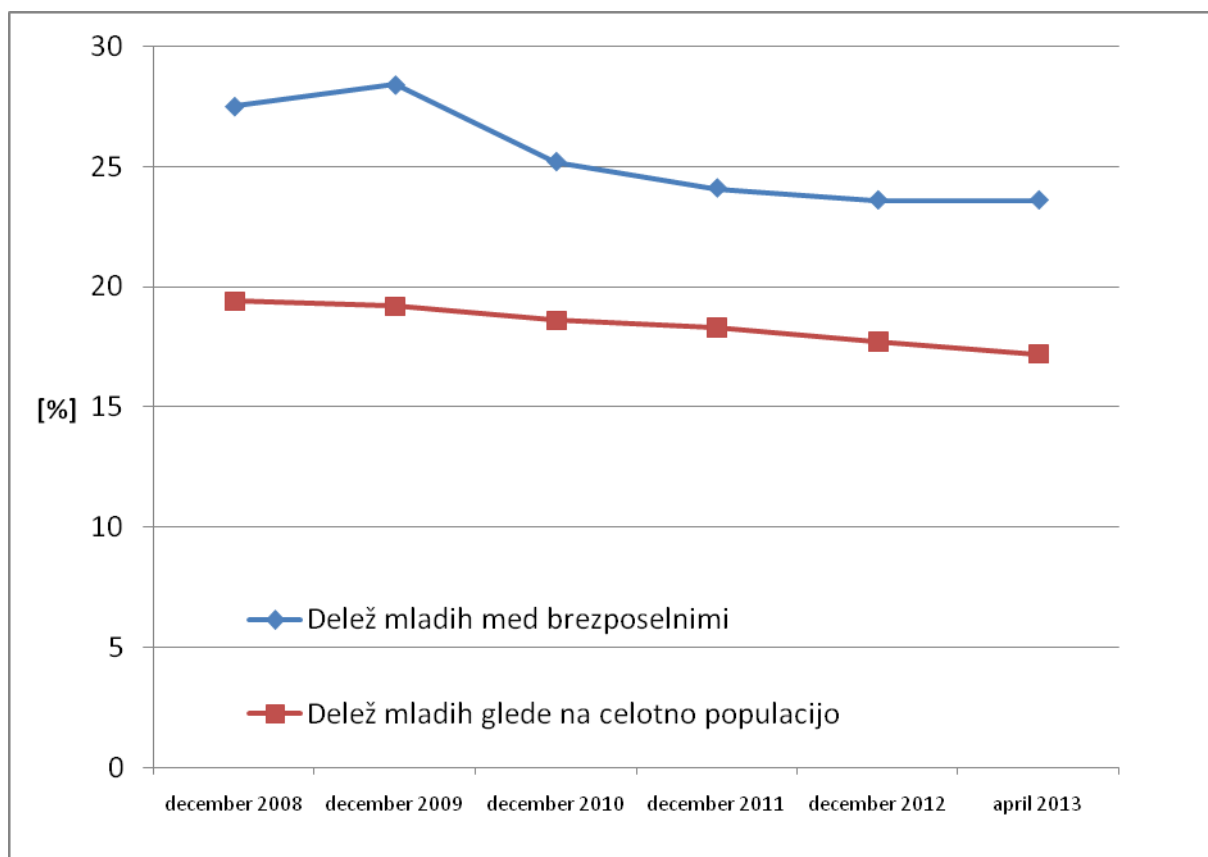
3.1.1 Zaposljivost mladih

Glede na druge starostne skupine mladi med (registrirano) brezposelnimi predstavljajo vse nižji odstotek (glej Graf 3.1). Decembra 2008, ob začetku gospodarske krize, so mladi tako predstavljali 27,5 odstotka brezposelnih glede na celoten odstotek brezposelnih oseb, aprila 2013 pa le še 23,6 %. Delež brezposelnih mladih v celotni brezposelnosti se je med leti 2008 in 2013 tako zmanjšal za 3,9 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti 2013, 9).

Pa vendar je težko govoriti o povečani zaposljivosti mladih, saj je hkrati, ko je naraščala zaposljivost mladih, delež mladih glede na celotno populacijo padal. Glede na delež celotne populacije je delež mladih padel iz 19,4 odstotka v letu 2008 na 17,2 odstotka v letu 2013. Delež mladih glede na celotno populacijo se je tako med leti 2008 in 2013 zmanjšal za 2,2 % (glej Graf 3.1) (SI-Stat podatkovni portal 2013).

Tako glede na podatke o padcu deleža mladih med brezposelnimi in glede na padec delež mladih v celotni populaciji ne gre govoriti o izboljšani zaposljivosti mladih nasproti drugim starostnim skupinam.

Graf 3.1: Primerjava deleža mladih med brezposelnimi in deleža mladih v celotni populaciji

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti (2013, 9); SI-Stat podatkovni portal (2013).

V prid tej trditvi so tudi statistični podatki, ki pričajo o zahtevah delodajalcev po delovnih izkušnjah (glej Tabela 3.1) (Lukić 2013). Vsako leto je na bilo namreč na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje objavljeno več del, pri katerih so delodajalci zahtevali delovne izkušnje. Povprečna zahtevana doba delovnih izkušenj teh delodajalcev je dve leti (Lukić 2013). Te izkušnje pa mladi v nasprotju z drugimi skupinami težko pridobijo. Problem predstavlja tudi nepovezovanje trga dela z izobraževalnim sistemom, saj mladi v izobraževalnem sistemu ne pridobijo primernih oziroma zadostnih znanj (Kramer 2013). Zaradi nepovezovanja trga dela in izobraževalnega sistema ter »prepozne« karijerne orientacije (Kramer 2013; Gogala 2013) pa prihaja tudi do strukturnih neskladij na trgu dela. Če pa mladi neke neformalne izkušnje oziroma znanja, ki bi lahko vplivala na njihovo zaposljivost, že imajo, pa se le-ta vseeno ne priznavajo (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013b).

Tabela 3.1: Zahteve delodajalcev po delovnih izkušnjah

leto	2008	2009	2010	2011
Delež tistih objavljenih delovnih mest na ZRSZ, pri katerih delodajalec zahteva delovne izkušnje.	37,7	42,6	44,8	47,7

Vir: povzeto po Lukić (2013).

3.1.2 Zaposlovanje/zaposlenost mladih

Mladi na trg dela v Sloveniji vstopajo relativno kmalu, saj lahko opravljajo študentsko delo že v času srednješolskega in visokošolskega izobraževanja. Kljub temu pa lahko o zaposlovanju govorimo bolj neposredno šele, ko začnejo z aktivnim iskanjem zaposlitve. S tem se mladi v Sloveniji v večini začnejo intenzivneje ukvarjati v drugi polovici dvajsetih let (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti 2013, 7). Brezposelnost med mladimi je vse od leta 2008 dalje naraščala, še posebej pa je narasla v letu 2013 (glej Tabelo 3.2).

Tabela 3.2: Stopnja brezposelnosti med mladimi

mesec in leto	december 2008	december 2009	december 2010	december 2011	december 2012	april 2013
delež brezposelnih med mladimi	10,1	16,1	17,3	18,1	ni podatka za starostno skupino 15-29 let	23,6

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2012, 16); Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2013a, 3).

Na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti znotraj problema zaposlovanja opozarjajo na strukturna neskladja na trgu dela (ki so tako regionalna kot tudi izobrazbena) ter slabo absorpcijsko sposobnost gospodarstva za zaposlovanje (Ministrstvo za

delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013b). Problem nizke zaposlenosti oziroma brezposelnosti mladih tako izhaja predvsem iz pomanjkanja delovnih mest (Kramer 2013).

3.1.3 (Volontersko) Pripravništvo

Glede na zakon o delovnih razmerjih je pripravništvo oblika dela, ki ga lahko opravlja tisti, ki prvič začne opravljati delo, ustrezno vrsti in ravni svoje strokovne izobrazbe, ter z namenom, da se usposobi za samostojno opravljanje dela v delovnem razmerju. Pripravništvo se lahko opravlja tudi volontersko, kar pomeni, da posameznik za svoje delo ne dobi plačila (Zakon o delovnih razmerjih, 120–124 čl.). Pripravništvo je lahko za posamezen poklic obvezno in predstavlja pogoj za opravljanje strokovnega izpita (glej na primer Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013a, 35–36), ali pa ga mladi opravljajo z namenom pridobivanja izkušenj. Kot je bilo namreč prikazano v poglavju o zaposljivosti mladih, delovne izkušnje predstavljajo pomembno prednost za zaposljivost posameznika, česar se zavedajo tudi mladi, ki pripravništva opravljajo. Glede na anketo, ki jo je opravil Sindikat Mladi plus, je med tistimi, ki so opravljali pripravništvo, kar 61 % takih, ki so to počeli volontersko. To pa pomeni, da niso dobili povrnjenih niti osnovnih stroškov: potnih stroškov in malice (Mladi plus 2013)². Poleg tega pa po mnenju Gorana Lukića iz Zveze svobodnih sindikatov Slovenije volontersko pripravništvo predstavlja zastoj delo, ne pa tudi prehoda v zaposlitev (Lukić 2013). Z njim se strinja tudi Barbara Gogala, ki pravi, da pravice in dolžnosti delodajalca in pripravnika niso uravnotežene (Gogala 2013).

Pri tem je potrebno poudariti, da je razpisanih pripravništev na splošno premalo za vse diplomante (Žurnal24 2013b), tista, ki pa sploh so razpisana, pa so večinoma volonterska. Tako je letos Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport objavilo 264 mest za pripravnike pedagoških poklicev v šolah, vsa mesta so bila volonterska, lansko leto je bilo volonterskih pripravništev 200, plačanih 45, pred štirimi leti pa volonterskih pripravništev sploh niso razpisovali, vsa razpisana pripravništva so bila namreč plačana. Število razpisanih pripravništev torej ostaja približno isto, le plačana se spreminjajo v volonterska (MMC RTV SLO 2013).

² Zakon o delovnih razmerjih od 120. do 124. člena opredeljuje, kaj je volontersko pripravništvo in kdaj se opravlja (Zakon o delovnih razmerjih, 120–124. čl.); pravice delavcev na trgu dela pa opredeljuje 130. člen novega Zakona o delovnih razmerjih. Le-ta je stopil v veljavo šele aprila 2013 in te pravice na novo opredeljuje, zaradi česar so volonterski pripravniki od aprila dalje opravičeni do povpračila potnih stroškov ter stroškov malice (Zakon o delovnih razmerjih, 130. čl.). Pred tem niso bili upravičeni niti do povračila stroškov (Lukić 2013).

3.1.4 Študentsko delo

Prvo delo, s katerim se mladi srečajo, je po navadi študentsko delo, saj ga lahko opravljajo že v času srednješolskega, višješolskega ter visokošolskega izobraževanja (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, 6b. čl.). Študentsko delo torej predstavlja prvi stik mladih s trgom dela. Iz podatkov o urah, ki so jih študenti in dijaki opravili preko študentskih servisov, je razvidno, da je gospodarska kriza (od leta 2011 dalje) vplivala tudi na študentsko delo (glej Tabelo 3.3). Še posebej je viden upad ur opravljenega študentskega dela v letu 2012, del razloga za upad pa verjetno lahko pripišemo implementaciji Zakona za uravnoteženje javnih financ, ki je začel veljati junija 2012 in je zvišal koncesijsko dajatev delodajalcev na 23 % (Zakon za uravnoteženje javnih financ, 130. čl.), kar bi lahko pripomoglo k zmanjšanju ponudbe študentskega dela, saj je le-to sedaj finančno manj privlačno za delodajalce (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013, 35).

Tabela 3.3: Število ur opravljenega študentskega dela

leto	2008	2009	2010	2011	2012
število ur opravljenih s študentskim delom	84.258.616	67.912.823	80.294.901	64.184.800	56.639.525

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti (2013, 35).

Mnogokrat pa lahko zasledimo tudi kritike študentskega dela, da predstavlja nadomestilo za redno delovno razmerje, oziroma tako imenovano nelojalno konkurenco zaposlitvam (Gogala 2013). Pa vendar statistike kažejo drugače: v letu 2011 naj bi 58 % mladih z delom preko študentskega servisa zaslužilo manj kot 2000 €, še dodatnih 23 % pa manj kot 4000 € (Študentska organizacija Slovenije 2013, 14). Če bi mladi nadomeščali delovna razmerja z 40 urnim tedenskim delovnikom, bi morali v letu 2011 opraviti 2080 ur dela (Računovodja.com 2011), pri čemer bi njihova urna postavka v primeru, da so letu 2011 zaslužili 2000 €, znašala 0,96 €, v primeru, da so v letu 2011 zaslužili 4000 € pa 1,9 €. Tako nizke urne postavke pa trenutno ne vsebuje nobena, na študentskih servisih objavljena, ponudba za študentsko delo. Minimalna okvirna urna postavka za študentsko delo naj bi bila 3 € (glej na primer Posave 2012; e-Študentski Servis 2013).

Kljub temu pa je res, da se mladi v Sloveniji vse kasneje zaposlijo, vse dlje pa se izobražujejo in opravljajo študentsko delo: v letu 2011 se je tako kar 37 % mladih med 25 in 29 let še izobraževalo (Statistični urad Republike Slovenije 2012a). Iz kombinacije prej podanih podatkov o opravljenih urah preko študentskih servisov ter okvirni urni postavki se lahko sklepa tudi, da je dolgo izobraževanje in opravljanje študentskega dela posledica in ne razlog brezposelnosti med mladimi.

Del problema študentskega dela se navezuje tudi na kasnejše nepriznavanje izkušenj pridobljenih iz te vrste dela s strani delodajalcev (Kramer 2013).

3.1.5 Samozaposlovanje mladih

S samozaposlovanjem mladih so povezane tri vrste problemov.

Prvi problem samozaposlovanja mladih je, da se premalo mladih odloča za podjetniško pot (Kramer 2013).

Drugi del problema so težave, s katerimi se pri samozaposlovanju srečujejo študenti. Študenti namreč po novem v letu 2013 ne morejo več odpreti popoldanskega oziroma dopolnilnega s.p.³-ja, ne da bi plačevali polne prispevke, kar je bilo mogoče do sedaj. Odprejo lahko samo »navadni« s.p. in tako izgubijo vse pravice, ki izhajajo iz statusa študenta (Kramer 2013).

Tretji problem je samozaposlovanje kot negotova oblika dela (Kramer 2013) ter tako imenovano odpiranje prisilnih samostojnih podjetij. Dogaja se namreč, da mladi odprejo samostojno podjetje, vendar imajo podrejen odnos z enim delodajalcem, prisotni so vsi elementi delovnega razmerja, mladi pa so kljub temu plačani preko s.p.-ja. Mladi se s tem strinjajo, saj je to edina možna »zaposlitev«, ki jim je v tistem trenutku na voljo. Pri teh mladih gre za »logiko preživetja« brez konkretnih podjetniški idej, zaradi česar so takšna podjetja že vnaprej obsojena na propad (Lukić 2013).

³ s.p je kratica za samostojno podjetje.

3.1.6 Problemi celotnega trga dela, ki vplivajo tudi na položaj mladih na trgu dela

Problemi zaposljivosti mladih, zaposlenosti mladih, študentskega dela, (volonterskega) pripravništva in samozaposlovanja mladih so v celoti problemi, ki se nanašajo samo na mlade na trgu dela.

V nadaljevanju pa so opredeljene negotove oblike dela, ki so problem celotne populacije na trgu dela, še posebej pa so jim podvrženi mladi (Mladinski svet Slovenije 2010, 12). Takšno delo namreč mladim ne predstavlja nobene varnosti, saj gre za cenejše, bolj fleksibilne oblike dela (Kramer 2013).

- Delo preko avtorske in podjemne pogodbe

Tako pri delu preko avtorske pogodbe kot tudi pri delu preko podjemne pogodbe gre za problem honorarnega dela, vendar pa je ti obliki dela kljub temu potrebno ločevati.

»S podjemno pogodbo se podjemnik zavezuje opraviti določen posel, kot je izdelava ali popravilo kakšne stvari, kakšno telesno ali umsko delo ipd., naročnik pa se zavezuje, da mu bo za to plačal« (Obligacijski zakonik, 619. čl.). »Z avtorsko pogodbo o naročilu dela se avtor zaveže ustvariti določeno delo in ga izročiti naročniku, naročnik pa se zaveže, da mu bo za to plačal honorar« (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, 99. čl.). Pri tem gre za avtorska dela »individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti« (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, 5. čl.).

Delo preko pogodb je honorarno delo, je delo, iz katerega posameznik pridobi delovne izkušnje, nima pa primernih socialnih pravic v primerjavi z redno zaposlenim delavcem. Poleg tega ne obstaja nobeno zagotovilo, da bo posameznik, v primeru veriženja dela preko avtorskih in podjemnih pogodb, kasneje dejansko pridobil redno zaposlitev (Lukič 2013).

- Delo preko agencij za posredovanje dela

V primeru dela preko agencije za posredovanje dela ima delavec sklenjeno pogodbo o delovnem razmerju z agencijo, ne pa dejansko pri delodajalcu, za katerega izvaja delo (Zakon

o delovnih razmerjih, 59. čl.). Pogodba o delovnem razmerju se lahko sklene za nedoločen ali določen čas (pod določenimi pogoji), vendar pa naj bi bilo kar 85 odstotkov takšnih pogodb, pogodb za določen čas (Žurnal24 2013a). Hkrati pa agencijsko delo nadomešča redne zaposlitve (Delo 2013a), agencijski delavci pa so lahko tudi prikrajšani pri regresu, božičnici, povrnitvi stroškov malice in potnih stroškov ter ostalih pravic, ki bi jih bili deležni kot redno zaposleni pri delodajalcu, za katerega dejansko opravljajo delo (Dnevnik 2011).

- Delo za določen čas

Delo za določen čas predstavlja redno delovno razmerje prav tako kot delo za nedoločen čas. Pa vendar obstaja velika razlika v varovanju zaposlitve med pogodbami za določen čas in pogodbami za nedoločen čas (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2012, 2).

V Sloveniji je v prvi polovici leta 2012 delo za določen čas opravljala skoraj tretjina mladih, med tem ko je bilo v celotni delovno aktivni populaciji takšnih 16,7 % (Statistični urad Republike Slovenije 2012b). Iz tega izhaja, da so mladi na tem področju še posebej ranljiva skupina. Delo za določen čas je po mnenju Gorana Lukića nadaljevanje »zgodbe« honorarnega dela, kjer mladi nimajo zagotovljenih pravic in varnosti. Vendar pa se sedaj tudi pogodbe za določen čas redčijo, saj je vse več honorarnega dela, prisilnega odpiranja samostojnih podjetij, vse manj pa rednih zaposlitev (Lukić 2013).

3.2 (Ne)Regulacija položaja mladih na trgu dela v Sloveniji s strani države

3.2.1 Ukrepi države, ki naj bi spodbujali zaposljivost mladih

Na področju izboljšanja zaposljivosti mladih so relevantni tako ukrepi, ki so namenjeni vsem starostnim skupinam in v katere se lahko vključijo tudi mladi, kot tudi ukrepi, ki so namenjeni izključno mladim (več o tem v Prilogi A.1). Vendar pa se lahko iz ukrepov, ki so namenjeni samo mladim, že okvirno ugotovi, ali država zaposljivost mladih vidi kot problem.

Le-ta problem zaposljivosti mladih z vidika nepovezovanja trga dela in izobraževalnega sistema trenutno regulira z regulativno dejavnostjo z Razpisom v visoko šolstvo za študijsko leto 2013/2014, kjer je za 20 % omejila vpis v družboslovne programe, namen pa naj bi bil

zmanjšanje izobrazbenih strukturnih neskladij na trgu dela (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2013).

Z vidika izboljšanja zaposljivosti mladih s pridobitvijo kompetenc in znanj je izvajan informativni ukrep PUM – Projektno učenje za mlajše odrasle, ki je namenjen mladim do 26. leta, ki so opustili šolanje, in jim nudi pridobivanje kompetenc za lažjo vključitev na trg dela (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013a, 20).

Izboljšanju zaposljivosti z vidika izboljšanja kompetenc in pridobitev prvih delovnih izkušenj pa je namenjen tudi finančni ukrep Spodbujanje zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve⁴ na področju socialnega varstva, pri čemer naj bi mladi preko pripravništva pridobili prve formalne delovne izkušnje na področju socialnega varstva in s tem izboljšali svojo zaposljivost (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013a, 35).

Iz analize ukrepov namenjenih izboljšanju zaposljivost je razvidno, da trenutno obstajajo trije ukrepi, ki so namenjeni izključno mladim, iz česar sklepam, da država zaposljivost mladih vidi kot javnopolitični problem – predvsem zato, ker ukrepi niso samo informativne dejavnosti, temveč tudi ukrep regulativne dejavnosti in ukrep finančne dejavnosti. Iz ukrepov lahko tudi sklepam, da je javnopolitični problem zaposljivosti mladih v fazi implementacije.

Poleg navedenih ukrepov pa država izraža tudi interes za reševanje problemov nepriznavanja neformalnega znanja (glej na primer Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013) in posledično slabše zaposljivosti mladih v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami, vendar takšni ukrepi še niso bili sprejeti, zaradi česar lahko zaključim, da je problem zaposljivosti tudi v fazah iskanja in odločanja o alternativnih rešitvah.

Javnopolitični problem zaposljivosti mladih se torej nahaja tako v fazi implementacije kot tudi v fazah iskanja in odločanja o alternativnih rešitvah.

⁴Ukrep Spodbujanje zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva je hkrati tudi ukrep namenjen reguliranju (volonterskih) pripravništva.

3.2.2 Ukrepi, ki naj bi spodbujali zaposlenost/zaposlovanje mladih

Problem zaposlenosti oziroma zaposlovanja mladih država regulira z različnimi ukrepi (glej Prilogo A.2).

Implementirani so trije ukrepi regulativne dejavnosti, ki so hkrati tudi ukrepi finančne dejavnosti. Zakon o dohodnini v 61.a členu določa, da je delodajalec, ki zaposli brezposelno osebo mlajšo od 26 let, ki je bila pred tem vsaj 6 mesecev prijavljena v evidenco brezposelnih oseb na Zavodu RS za zaposlovanje, upravičen do znižanja davčne osnove v višini 45 % izplačane plače te osebe (Zakon o dohodnini, 61.a čl.). Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v 157. členu določa, da lahko delodajalci, ki zaposlijo osebo mlajšo od 26 let za nedoločen čas, uveljavijo vračilo prispevkov delodajalca za prvo leto zaposlenosti v višini 50 %, drugo leto pa v višini 30 % prispevkov delodajalca (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 157. čl.). Zakon o interventnih ukrepih na področju trga dela in starševskega varstva pa je ukrep, ki določa, da je delodajalec, ki zaposli za nedoločen čas brezposelno osebo mlajšo od 30 let, 24 mesecev oproščen plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za starševsko varstvo in zavarovanje za primer brezposelnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013b).

Poleg regulativno finančnih dejavnosti pa država zaposlovanje mladih spodbuja tudi z dvema, izključno finančnima dejavnostma. Prvi je ukrep Prvi izziv, ki je brezposelnim, mlajšim od 30 let omogočil zaposlitev za eno leto (Gogala 2013). Delodajalci za zaposlitev brezposelne osebe, ki je mlajša od 30 let, prejmejo subvencijo v višini 2.250 € za prve tri mesece zaposlitve (poskusna doba), po izteku te dobe pa še dodatnih 5.000 € za nadaljnjo zaposlitev za najmanj 12 mesecev (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013a, 74–75).

Drugi ukrep je ukrep Zaposli.me, namenjen zaposlovanju težje zaposljivih. V ukrep se lahko trenutno vključijo tudi tisti, ki so v evidenco brezposelnih oseb prijavljeni vsaj 6 mesecev in so mlajši od 30 let. Delodajalci za njihovo zaposlitev, ki mora trajati vsaj eno leto, prejmejo 5000 € subvencije (Zavod republike Slovenije za zaposlovanje 2013b).

Poleg teh ukrepov pa se izvaja še ukrep operativno-finančne dejavnosti Javna dela 2013. V ta ukrep se lahko vključijo tudi mlajši od 30 let, ki so vsaj 6 mesecev prijavljeni v evidenci brezposelnih oseb. Neprofitni delodajalci za zaposlitev takšne mlade osebe prejmejo sofinancirane stroške zaposlitve (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013a, 47–49).

Iz pregleda ukrepov namenjenih izboljšanju zaposlovanja je razvidno, da trenutno obstajajo trije ukrepi regulativno-finančne dejavnosti, ki so namenjeni izključno mladim, dva ukrepa finančne dejavnosti ter en ukrep operativno-finančne dejavnosti. Iz tega lahko sklepam, da država zaposlenost mladih vidi kot javnopolitični problem – predvsem zato, ker gre tudi za kar tri ukrepe, ki so hkrati ukrepi regulativne in finančne dejavnosti. Iz ukrepov tudi sklepam, da se javnopolitični problem zaposlovanja mladih nahaja v fazi implementacije.

3.2.3 Ukrepi države na področju (volonterskega) pripravništva

Na področju problematike volonterskega pripravništva, kot je bilo opisano v podpoglavju 3.1.3, trenutno obstaja samo en ukrep finančne dejavnosti (glej Prilogo A.3), ki spodbuja plačana pripravništva na področju socialnega varstva, t.j. »Spodbujanje iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva«. Delodajalci v tem ukrepu so upravičeni do sofinanciranja plač pripravnikov v višini največ 1500€ na mesec na pripravnika ter drugih stroškov povezanih z delom. Cilj ukrepa je med letom 2010 in 2014 500 mladim pripravnikom zagotoviti plačana pripravništva (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2011), da lahko po koncu pripravništva opravijo strokovni izpit in začnejo s samostojnim delom (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013a, 35–36).

Poleg tega ukrepa je bilo letos sprejet tudi novi Zakon o delovnih razmerjih, ki se nanaša na vse družbene skupine in je zagotovil, da morajo imeti vsi delavci povrnjene stroške malice in prevoza na delovno mesto (Zakon o delovnih razmerjih, 130. čl.), s čimer se je spremenil tudi položaj volonterskih pripravnikov, ki so po novem opravičeni do tega povračila.

Glede na pregled ukrepov sklepam, da država pripravnike vidi kot problem. Kljub temu pa je potrebno poudariti, da se, kljub temu da je država zaznala problem pripravnikov, na tem področju še vedno pojavljajo anomalije. Tako ravno Zakon o delovnih razmerjih, ki je

regulativni javnopolitični mehanizem v 124. členu, regulativno dopušča in opredeljuje volontersko delo pripravnikov (Zakon o delovnih razmerjih, 124. čl.). Hkrati se v državni in javni upravi zaposluje volonterske pripravnike – Davčna uprava Republike Slovenije je na primer v lanskem letu razpisala 52 volonterskih pripravniških mest, Komisija za preprečevanje korupcije pa štiri (Delo 2012a). Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in šport pa je v letošnjem razpisalo za pedagoške poklice samo volonterska pripravništva, tudi teh pa je bilo premalo za vse prosilce (MMC RTV SLO 2013). Na področju pripravništev se torej pojavlja pomanjkanje implementacije javnopolitičnih mehanizmov, ki bi spodbujali plačana pripravništva.

3.2.4 Ukrepi države na področju študentskega dela

Na področju študentskega dela se trenutno ne izvaja noben ukrep, ki bi neposredno⁵ vplival na omejevanje študentskega dela kot nelojalne konkurence rednim zaposlitvam ali pa bi spodbujal prehod iz študentskega dela direktno v redno zaposlitev. Prav tako pa tudi ni nobenega ukrepa, ki bi tistim, ki opravljajo študentsko delo, zagotavljal priznavanje delovnih izkušenj pri kasnejšem iskanju redne zaposlitve.

Vendar pa kljub temu, da trenutno ne obstaja noben ukrep, ki bi reguliral problem študentskega dela, ne morem trditi, da država študentskega dela ne vidi kot problem, saj naj bi vlada trenutno pripravljala alternativne rešitve. Te pa naj bi med drugim vsebovale določbe o omejevanju študentskega dela z namenom zmanjšanja nadomestitev rednih zaposlitev s študentskim delom in priznavanje nekaterih delovnih izkušenj študentov (Delo 2013b).

Država torej problem študentskega dela prepozna, javnopolitični problem študentskega dela pa se trenutno nahaja v fazi iskanja alternativnih rešitev.

⁵Študentsko delo se je sicer zmanjšalo po implementaciji Zakona za uravnoteženje javnih financ (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013, 35), vendar pa neposredni namen zakona ni bil reguliranje študentskega dela, temveč vzdržnost javnih financ.

3.2.5 Ukrepi države na področju samozaposlovanja mladih

Na področju samozaposlovanja mladih trenutno obstaja več ukrepov, ki so namenjeni spodbujanju podjetništva med mladimi (glej Prilogo A.4).

Med junijem 2011 in marcem 2013 se je izvajal ukrep informativne dejavnosti POM – Mreža za razvoj podjetnosti mladih, ki je bil namenjen vzpostavitvi konsistentno podpornega okolja za dvig podjetnosti in medregionalnega sodelovanja mladih iz Slovenije in Hrvaške (POM – Mreža za razvoj podjetnosti mladih).

Še vedno pa se na področju samozaposlovanja mladih izvaja ukrep Podjetno v svet podjetništva, ki je ukrep finančne in informativne dejavnosti, namenjen pa je mladim do 35. leta, ki imajo najmanj višjo izobrazbo. Cilj ukrepa je usposabljanje in zaposlovanje mladih z višjo in visoko izobrazbo ter ustvarjanje novih delovnih mest v podjetništvu. S tem namenom se mladi za pet mesecev zaposlijo pri razvojni agenciji, ki je izvajalka usposabljanja, hkrati pa pod vodstvom mentorjem razvijajo svojo poslovno idejo (Regionalna razvojna agencija Mura 2013).

Glede na ukrepe, ki jih na področju samozaposlovanja mladih izvaja država, sklepam, da znotraj splošnega problema prenizkega števila samozaposlenih še posebej prepoznava problem prenizkega števila samozaposlenih mladih. Ne prepoznava in ne regulira pa problemov študentov, ki so hkrati samostojni podjetniki, temveč jih z ukrepi na tem področju celo omejuje, saj študenti v primeru, da izvajajo samostojno podjetniško dejavnost, ostanejo brez pravic, ki jim jih nudi študentski status (Kramer 2013). Prav tako država ne prepoznava in ne regulira samozaposlovanja mladih kot negotove oblike dela oziroma problema prisilnih samostojnih podjetij, kjer mladi delajo samo za enega delodajalca, kljub temu da so prisotni vsi elementi delovnega razmerja. Delodajalec jih vseeno plačuje preko samostojnega podjetja, na ta način pa so mladi nosilci vseh dolžnosti plačevanja prispevkov in davkov (Lukič 2013).

Problem samozaposlovanja so torej javnopolitični akterji umestili na dnevni red le delno. Tako problem delno sploh ni prepoznan, delno pa se nahaja v fazi implementacije.

3.2.6 Ukrepi države na področju dela preko podjemne pogodbe in avtorske pogodbe

Na področju dela preko podjemne pogodbe in avtorske pogodbe se je januarja 2013 začel izvajati nov Zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju (glej Prilogo A.5). Ta na novo določa, da se plačujejo prispevki za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje tudi za osebe, ki opravljajo delo preko podjemne ali avtorske pogodbe, če ne gre za študente ali upokojence (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 18. čl.). Na podlagi tega bo tistim, ki delajo preko podjemne ali avtorske pogodbe, tekla tudi delovna doba (Delo 2012b).

Ker je država s tem regulativnim ukrepom vsaj delno izenačila pravice in dolžnosti tistih, ki delajo preko podjemne ali avtorske pogodbe, ter redno zaposlenih, sklepam, da se zaveda problemov tovrstnih delovnih razmerij. Javopolitični problem dela preko podjemne in avtorske pogodbe se nahaja v fazi implementacije sprejete alternativne rešitve.

3.2.7 Ukrepi države na področju dela preko agencij za posredovanje dela

Nadomeščanje rednih zaposlitev z agencijskimi delavci ter veliko število pogodb teh delavcev za določen čas ureja novi Zakon o delovnih razmerjih, ki je začel veljati aprila 2013 (glej Prilogo A.6). Le-ta določa, da število agencijskih delavcev v podjetjih ne sme presegati 25 odstotkov števila zaposlenih delavcev (Zakon o delovnih razmerjih, 59. čl.), hkrati pa bolj specifično določa pogoje, v katerih je dovoljena sklenitev pogodbe za določen čas (Zakon o delovnih razmerjih, 60. čl.), kar bi lahko preprečevalo veriženje pogodb za določen čas agencijskih delavcev.

Problem dela preko agencij za posredovanje dela je bil torej s strani države prepoznan, alternativna rešitev pa je v fazi implementacije.

3.2.8 Ukrepi države, ki naj bi omejevali pogodbe za določen čas in spodbujali pogodbe za nedoločen čas

Omejevanje sklepanja in podaljševanja pogodb za določen čas in spodbujanje sklepanja pogodb za nedoločen čas urejata ukrep regulativne dejavnosti in ukrep regulativno finančne dejavnosti (glej Prilogo A.7).

Regulativni ukrep je Zakon o delovnih razmerjih, ki v 54. členu ožje definira pogoje za sklenitev pogodbe za določen čas, kot so bili definirani do sedaj, v 55. členu pa tudi bolj podrobno definira, kdaj podaljševanje pogodb za določen čas ni mogoče (Zakon o delovnih razmerjih, 54. čl. in 55. čl.). S tem omejuje samo sklepanje pa tudi podaljševanje pogodb za določen čas.

Drugi ukrep je Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela, ki je ukrep regulativne in finančne dejavnosti. Le-ta v 39. členu določa, da je delodajalec, ki delavca zaposli za nedoločen čas, za 24 mesecev upravičen plačevanja prispevka za zavarovanje za primer brezposelnosti. Po drugi strani pa mora delodajalec, ki delavca zaposli za določen čas, cel čas zaposlitve za določen čas plačevati petkratni znesek od tistega določenega v zakonu, ki ureja prispevke za socialno varnost (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela, 39. čl.).

Glede na to, da problem pogodb za določen čas urejata kar dva regulativna ukrepa, od katerih je eden tudi ukrep finančne dejavnosti, lahko potrdim, da je bil problem pogodb za določen čas s strani države prepoznan, ukrepi pa so v fazi implementacije.

3.2.9 Regulacija ali neregulacija s strani države?

Iz opravljene analize sklepam, da država v letu 2013 širši družbeni problem mladih na trgu dela uvršča na dnevni red, prepoznava ga kot javnopolitični problem in ga v večini segmentov tudi regulira. Ožji problemi znotraj javnopolitičnega problema mladih na trgu dela se nahajajo v različnih fazah javnopolitičnega procesa: nekateri še niso uvrščeni na formalni dnevni red, drugi so v fazi iskanja alternativnih rešitev, spet tretji v fazi implementacije. Poleg tega se ukrepi na dolgi rok tudi spremljajo in vrednotijo, zato lahko govorimo, da so tudi v fazi evalvacije. Na podlagi vrednotenja se oblikujejo tudi novi, bolj učinkoviti ukrepi (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013b). Na splošno lahko zaključim, da se v okviru širšega javnopolitičnega problema mladih na trgu dela v daljšem časovnem obdobju odvija celotni policy cikel.

3.3 Posledice (ne)regulacije javnopolitičnega problema mladih na trgu dela

Država se širšega problema mladih na trgu dela zaveda in ga zaznava kot javnopolitični problem ter izvaja določene javnopolitične ukrepe z namenom regulacije tega položaja. Vendar pa gre pri tej regulaciji predvsem za kratkoročne ukrepe, usmerjene v posamezen problem, in premalo za celovite sistemske rešitve (Lukić 2013), premalo pa je prav tako povezovanja izobraževalnega sistema s trgom dela (Kramer 2013; Lukić 2013; Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013b) ter medsektorskega povezovanja med posameznimi organi (Urad Republike Slovenije za mladino 2013), kar lahko skupaj privede do podoptimalnih ukrepov oziroma rešitev.

Posledice takšne neregulacije ali neprimerne regulacije imajo na državo lahko zelo negativne vplive, na splošno se govori predvsem o izgubljenem potencialu (Urad Republike Slovenije za mladino 2013). Z ekonomskega vidika je država na izgubi, saj v izobraževanje mlade osebe več let vlaga denar, zaradi neuspešnega prehoda na trg dela pa mora za to mlado osebo še vedno skrbeti (Lukić 2013) – brezposelna oseba na primer državo stane okoli deset tisoč evrov letno (Večer 2013). Druga možnost pa je, da kvalificirana delovna sila celo odide iskat možnosti za delo v tujino (Gogala 2013) ter prav tako ne prispeva v državno blagajno. Samo v letu 2012 se je iz Slovenije izselilo 1570 mladih državljanov Republike Slovenije, kar je po osamosvojitvi najvišje število do sedaj. Od tistih, ki so se izselili, je bilo 147 takih, ki so bili višje ali visoko izobraženi (Statistični urad Republike Slovenije 2013), takšnih torej, ki jim je država omogočala šolanje, sedaj pa se dodana vrednost teh posameznikov koristi v tujini. Ko govorimo o finančni izgubi države, pa ni govora samo o stroških države z brezposelnimi mladimi, temveč na splošno o mladih, ki se vključujejo na trg dela kasneje, kot bi se lahko. Za državo je namreč boljše, če se mladi na trg dela vključijo čim prej, saj mora drugače zanje poskrbeti država s socialnimi transferji, v primeru vključitve na trg dela pa mladi sami prispevajo v državno blagajno (Kramer 2013). Na dolgi rok lahko neregulacija ali neprimerna regulacija s strani države povzroči nevzdržnost državne blagajne na splošno zaradi davkov (Kramer 2013), pokojninske blagajne (problem medgeneracijske solidarnosti zaradi presežka neaktivnega prebivalstva v razmerju do aktivnega prebivalstva) (Gogala 2013; Urad Republike Slovenije za mladino 2013) ter zdravstvene blagajne (Kramer 2013; Urad Republike Slovenije za mladino 2013). Problematično je tudi pozno osamosvajanje in formiranje družine ter posledično nizka rodnost (Gogala 2013).

Za državo problem mladih na trgu dela predstavlja tudi nevarnost. Veliko mladih po določenem času ne vidi prihodnosti (ali zaradi brezposelnosti ali pa zaradi nenehne ponudbe s strani delodajalca, češ naj vzamejo prekerne zaposlitve ali pa celo, da naj delajo zastonj) in zato začnejo izgubljati upanje in gledati v golo preživetje (Kramer 2013). To pa lahko v skrajnem primeru privede tudi do demonstracij, protestov in nasilja (Kramer 2013; Gogala 2013).

Primerna regulacija pa po drugi strani prinaša za državo in posameznike ravno obratno (Lukić 2013), saj prinaša dodano vrednost, ki jo dajejo mladi na trgu dela, vzdržnost proračuna ter pokojninske in zdravstvene blagajne ter zadovoljstvo mladih. Hkrati pa prinaša možnosti razvoja, saj država uporablja razvojni, kreativni potencial mladih ljudi (Gogala 2013).

4 SKLEP

Glede na opravljeno raziskovalno delo lahko zaključim, da problem mladih na trgu dela država prepoznava kot javnopolitični problem in ga tudi regulira, pojavlja pa se vprašanje, ali je implementiranih dovolj javnopolitičnih mehanizmov, ki so usmerjeni v reševanje problemov, oziroma ali je izvajanje obstoječih politik uspešno in učinkovito. Tako je država v letošnjem letu z reformo trga dela in delovnih razmerij uredila upravičenost volonterskih pripravnikov do povračila potnih stroškov in malice, hkrati pa država celo sama zaposluje volonterske pripravnike. Pri samozaposlovanju mladih pa država na eni strani vidi problem samozaposlovanja mladih v smislu, da se premalo mladih odloči za podjetniško pot, hkrati pa država študente, ki se odločijo za podjetniško pot, na nek način celo kaznuje, saj jim vzame pravice, ki izhajajo iz študentskega statusa in so izenačeni z vsemi ostalimi podjetniki. Kljub temu, da njim podjetje predstavlja dopolnilno in ne glavno dejavnost. Glede na to, da država samozaposlovanje mladih vidi tudi kot rešitev (Urad Republike Slovenije za mladino 2013), bi bilo potrebno javne politike usmeriti v čim bolj zgodnje spodbujanje mladih v podjetništvo, ne pa ga na nek način celo zavirati. Država z ne prepoznavanjem problemov ali nasprotujočimi si javnimi politikami, kot je to v primeru (volonterskih) pripravništev ali v primeru samozaposlenih študentov, celo povzroča probleme mladih na trgu dela, namesto da bi jih reševala.

Na drugi strani lahko zaključim tudi, da država pa tudi ostali javnopolitični akterji, kot je razvidno iz intervjujev, problem mladih na trgu dela največkrat povezujejo z brezposelnimi mladimi. Iz tega, prav tako pa tudi iz ukrepov, ki jih država izvaja, sklepam, da brezposelnost med mladimi za državo predstavlja največji problem mladih na trgu dela.

Vendar pa je problem mladih na trgu dela precej bolj kompleksen, saj se vsi problemi mladih na trgu dela med seboj nekako povezujejo. Problemi izhajajo že iz samega izobraževalnega sistema, v katerem mladi ne prejmejo pravih ali zadostne količine kompetenc, da bi bili zaposljivi takoj po zaključku izobraževanja. Te izkušnje potem iščejo in pridobivajo ali preko študentskega dela ali pa preko (volonterskih) pripravništev. Ker kljub temu še vedno ne pridobijo redne zaposlitve, v nekaterih primerih podaljšajo izobraževanje ali pa se celo fiktivno vpisujejo in opravljajo študentsko delo, ki v takšnem primeru lahko predstavlja nadomestilo redne zaposlitve (Delo 2011).

Pri tem je potrebno izpostaviti, da je študentsko delo javna politika, ki jo opredeljuje Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, 6.b čl.) in katere namen naj bi bil, da študenti pridobivajo praktične izkušnje ter zlasti, da tisti, ki imajo slabši socialni položaj, pridobivajo dodatna finančna sredstva (Dnevnik 2009). Že iz samega namena študentskega dela kot javne politike pa lahko izhaja tudi vprašanje, ukrep katere javne politike sploh je študentsko delo. Ali gre za zaposlovalno politiko, ki je namenjena pridobivanju izkušenj, ali za socialno politiko, ki je namenjena izboljševanju socialnega statusa študentov? V vsakem primeru pa študentsko delo kot javna politika trenutno ne dosega svojega cilja: pridobljene izkušnje niso formalno upoštevane, študentsko delo pa se je razširilo tudi med fiktivne študente. Zato se je smiselno vprašati, ali ne bi bil primernejši ukrep za reševanje problema socialno ogroženih študentov učinkovita štipendijska politika, ukrep usmerjen k pridobivanju izkušenj pa učinkovite prakse in pripravništva. Tako bi se študenti lahko osredotočili na študij, olajšan pa bi bil dostop do dela za iskalce zaposlitve.

Študentsko delo pa lahko opravljajo samo tisti mladi, ki imajo status študenta – pa naj bo realen ali fiktiven. Ostali mladi, ki ne dobijo redne zaposlitve, pa se lahko poslužijo kakšne druge negotove oblike zaposlitve: dela preko avtorske ali podjemne pogodbe, lahko se zaposlijo kot agencijski delavci, lahko pa odprejo tudi samostojna podjetja, vendar ne za uresničevanje podjetniški idej, temveč zaradi logike preživetja (Kramer 2013), saj je to edina

možnost za zaposlitev (Lukič 2013). Poleg tega mlade socialna varnost ne čaka niti, ko preidejo v redno zaposlitev, večina zaposlenih mladih je namreč zaposlenih za določen čas. Tako lahko vidimo, da se mladi vrtijo v začaranem krogu brezposelnosti in dela v negotovih oblikah zaposlitve. Glavni problem glede na opravljeno analizo vseeno predstavlja brezposelnost, ki izhaja iz pomanjkanja delovnih mest. Zaradi brezposelnosti mladih pa prihaja potem tudi do drugih problemov mladih na trgu dela, saj so le-ti pripravljene sprejeti kakršnokoli delo, v zameno za plačilo ali pa samo za pridobivanje delovnih izkušenj.

Država sicer regulira večino izmed naštetih oblik dela, vendar pa gre pri tem predvsem za kratkotrajne ukrepe, usmerjene v ožje probleme mladih na trgu dela. Nadaljevanje obstoječega stanja in neprimerne regulacije mladih na trgu dela ima lahko velike posledice za državo. Mladi se zaradi tega, ker nimajo zagotovljene socialne varnosti, vse kasneje osamosvajajo in formirajo družino, vedno kasneje pa začnejo plačevati tudi prispevke in davke, kar ima velik vpliv na državni proračun, predvsem pa na zdravstveno in pokojninsko blagajno.

Mladi na trgu dela pa lahko za državo predstavljajo tudi rešitev. V ta namen mora država celoten širši problem mladih na trgu dela (vključujoč vse ožje probleme mladih na trgu dela) uvrstiti na dnevni red in celovito sistemsko ter dolgoročno preurediti trg dela, gospodarstvo in izobraževalni sistem. Začenši s spremembo izobraževalnega sistema, uvedbo karijerne orientacije posameznikov ter spoznavanja s podjetništvom že v osnovni šoli ter sistemsko regulacijo in okrepitevijo nadzora pri delu v negotovih oblikah zaposlitve. Potrebno je tudi ustvarjati nova delovna mesta. Pomembno je tudi poenotenje politik, da ne bo več prihajalo do primerov, kot je samozaposlovanje mladih, ko na eni strani država vidi rešitev v mladih, ki bi lahko odpirali samostojna podjetja, hkrati pa tiste, ki to storijo, kaznuje.

Iz opravljenih intervjujev pa je razvidno tudi različno razumevanje problemov mladih na trgu dela z vidika vladnih in nevladnih akterjev. Tako na primer iz intervjuja z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti lahko razberemo, da kot največji problem vidijo mlade, ki so brezposelni, iz intervjuja s predstavnikom Zveze svobodnih sindikatov Slovenije pa je razvidno, da sindikati posebno pozornost posvečajo socialni varnosti tistih mladih, ki so že zaposleni, predvsem v negotovih oblikah dela. Iz intervjuja na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je razvidno tudi, da večino svojih ukrepov

smatrajo kot uspešne, medtem ko sta bila predstavnika nevladnih organizacij do obstoječih ukrepov veliko bolj kritična.

Pri preureditvi sistema je tako nujno tudi medsektorsko povezovanje državnih javnopolitičnih akterjev, pa tudi povezovanje z delodajalci in delojemalci (Urad Republike Slovenije za mladino 2013).

Na koncu diplomskega dela želim še enkrat izpostaviti pomembnost prve faze javnopolitičnega procesa – fazo oblikovanja dnevnega reda. Pomembno je namreč, da se problem sploh uvrsti na dnevni red legitimnih političnih institucij, iz samega definiranja in strukturiranja javnopolitičnega problema pa izhajajo tudi sami načini implementacije javnih politik. To je razvidno tudi iz javnopolitičnega problema mladih na trgu dela. Načini implementacije, zvrsti javnopolitičnih mehanizmov izhajajo predvsem iz dojetja pomembnosti problema s strani javnopolitičnih akterjev, kjer pa po navadi prevlada mnenje vladnih akterjev. Tisti problemi, ki so zaznani kot zelo pomembni (v tem primeru brezposelnost med mladimi), se rešujejo predvsem z regulativnimi ter finančnimi javnopolitičnimi mehanizmi, problemi, ki jih država zase ne vidi kot največji problem, pa predvsem z informativnimi javnopolitičnimi mehanizmi.

5 LITERATURA

Anderson, James E. 2011. *Public policy making*. Boston: Wadsworth, Cengage Learning.

Bardach, Eugene. 2005. *A Practical Guide for Policy Analysis: the eightfold path to more effective problem solving*. Washington: CQ Press.

Debating Europe. 2013. *Is Europe doing enough to tackle youth unemployment?* Dostopno prek: http://www.debatingeurope.eu/2013/07/04/is-europe-doing-enough-to-tackle-youth-unemployment/#.UfP_s22Ab2x (26. julij 2013).

Delo. 2011. Fiktivni vpis: Laž ima dolge noge, 16. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/140108> (12. avgust 2013).

--- 2012a. Volontersko pripravništvo: pridobivanje izkušenj ali izkoriščanje mladih?, 23. november. Dostopno prek: <http://www.delo.si/druzba/delova-borza-dela/volontersko-pripravnistvo-pridobivanje-izkusenj-ali-izkoriscanje-mladih.html> (22. julij 2013).

--- 2012b. S 1. januarjem pokojninski prispevek tudi za avtorske in podjemne pogodbe, 11. december. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/varcevalni-ukrepi/s-1-januarjem-pojninski-prispevek-tudi-za-avtorske-in-podjemne-pogodbe.html> (7. julij 2013).

--- 2013a. Agencijsko delo zahteva strožji nadzor, 12. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel/agencijsko-delo-zahteva-strojji-nadzor.html> (5. julij 2013).

--- 2013b. Študentsko delo pred spremembami, 11. julij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/studentsko-delo-pred-spremembami.html> (25. julij 2013).

Dnevnik. 2009. Svetlik: Sistem študentskega dela presešel svoj temeljni namen in pripeljal do anomalij, 31. avgust. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/clanek/1042295238> (15. avgust 2013).

--- 2011. Agencijsko delo – sodobno sužnjelastništvo ali rešitev za trg dela, 19. december. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/1042496409> (5. julij 2013).

--- 2013. Bratuškova: Slovenija bo upravičena do evropskih sredstev za brezposelne mlade, 27. junij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/bratuskova-slovenija-bo-upravljena-do-evropskih-sredstev-za-brezposelne-mlade-> (26. julij 2013).

Dunn, William N. 1994. *Public Policy Analysis: An introduction*. New Jersey, Englewood Cliffs: Prentice Hall.

e-Študentski servis. 2013. *Urne postavke*. Dostopno prek: <http://www.studentski-servis.com/podjetja/posredovanje-del/urne-postavke> (3. julij 2013).

Fink Hafner, Danica. 2007a. Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike. V *Uvod v analizo politik: Teorije, koncepti, načela*, ur. Fink Hafner Danica, 9–30. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2007b. Modeli za analizo politik. V *Uvod v analizo politik: Teorije, koncepti, načela*, ur. Fink Hafner Danica, 33–48. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Gogala, Barbara. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 11. julij.

Grdešić, Ivan. 1995. *Političko odločevanje*. Zagreb: Alinea.

Hogwood, Brian W. in Lewis A. Gunn. 1984. *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press.

Kotar, Mirjam. 2007. Država kot javnopolitični igralec. V *Uvod v analizo politik: Teorije, koncepti, načela*, ur. Fink Hafner Danica, 69–86. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kramberger, Anton. 2007. Problem zaposljivosti v informacijski dobi. V *Zaposljivost v Sloveniji*, ur. Anton Kramberger in Samo Pavlin, 11–37. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kramer, Aleš. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 18. julij.

Križanič, France. 2002. Politika zaposlovanja in gospodarska politika. V *Politika zaposlovanja*, ur. Svetlik, Ivan, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 95–116. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kustec Lipicer, Simona. 2009. *Vrednotenje javnih politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lajh, Damjan. 2007. Izvajanje javnih politik. V *Uvod v analizo politik: Teorije, koncepti, načela*, ur. Fink Hafner Danica, 155–174. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lukić, Goran. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 12. julij.

Majchrzak, Ann. 1984. *Methods for policy research*. Newbury Park: Sage.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2011. *Obvestilo o delavnici za prijavitelje na javni razpis za spodbujanje zaposlovanja pripravnikov na področju socialnega varstva*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1965/6731/ (18. julij 2013).

--- 2012. *Izhodišča za reformo trga dela*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/dpd/Izhodisca_reforma_trga_dela__220612.doc (12. julij 2013).

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2013a. *Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/ (12. julij 2013).

--- 2013b. Intervju z avtorico. Ljubljana, 23. julij.

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. 2013. *Neformalni osnutek partnerskega sporazuma Slovenija*. Dostopno prek: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/EKP/Nacrtovanje/Partnerski_sporazum.pdf (22. julij 2013).

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 2013. *Vlada sprejela Razpis za vpis v visoko šolstvo za študijsko leto 2013/2014*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//7909/ (3. julij 2013).

Mladi plus. 2013. *Mladi – zastonj generacija?* Dostopno prek: <http://mladiplus.si/zakaj-mladi-plus/novice/201-izjava-za-javnost-po-novinarski-konferenci-odbora-za-mlade-zsss-in-sindikata-mladi-plus-> (7. julij 2013).

Mladinski svet Slovenije. 2010. *Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije »Zaposlovanje mladih«*. Ljubljana: Mladinski svet Slovenije.

MMC RTV SLO. 2013. *Prostovoljno pripravništvo si lahko privoščijo le tisti, ki živijo pri starših*, 27. junij. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/mmc-priporoca/prostovoljno-pripravnistvo-si-lahko-privoscijo-le-tisti-ki-zivijo-pri-starsih/311968> (5. julij 2013).

Obligacijski zakonik (OZ). Ur. l. RS 83/2001. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200183&stevilka=4287> (17. julij 2013).

POM – Mreža za razvoj podjetnosti mladih. Dostopno prek: <http://www.ipa-pom.eu/sl> (5. julij 2013).

Posavc. 2012. *Cenik minimalnih urnih postavk za delo študentov in dijakov*. Dostopno prek: <http://www.posavc.si/agencija-za-zaposlovanje/studentски-servis/cenik-servisa> (3. julij 2013).

Računovodja.com. 2011. *Število delovnih dni za leto 2011 (40-urni delovni teden)*. Dostopno prek: <http://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=5337> (5. julij 2013).

Regionalna razvojna agencija Mura. 2013. *Javni poziv za vključitev v operacijo Podjetno v svet podjetništva 2013 – pomurska regija*. Dostopno prek: <http://web.rra-mura.com/prenosi/Javni%20poziv%20PVSP%2010.5.2013-RRA%20Mura-usklajeno.pdf> (20. julij 2013).

SI-Stat podatkovni portal. 2013. *Prebivalstvo*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (8. julij 2013).

Statistični urad Republike Slovenije. 2012a. *Mednarodni dan mladih 2012*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4883 (3. julij 2013).

--- 2012b. *Mladi v Sloveniji, 2011*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5114 (3. julij 2013).

--- 2013. *Mednarodni dan mladih 2013*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5652 (9. avgust 2013).

Študentska organizacija Slovenije. 2013. *Gradivo ob posvetu »Kako lahko izboljšamo sistem na področju nove socialne zakonodaje? »Pogled na ZUPJS skozi oči študenta: znižanje dostopnosti do socialne varnosti«*. Dostopno prek: http://www.ds-rs.si/sites/default/files/file/dokumenti/posveti/20130513sociala/Studentska_organizacija_Slovenije.pdf (8. julij 2013).

Svetlik, Ivan in Martina Trbanc. 2002. Oblikovanje, izvajanje in evalvacija politike zaposlovanja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 33–54. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

UMAR. 2009. *Poročilo o razvoju /Metodološki listi – Stopnja brezposelnosti*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/ml/4/ML-Brezposelnost_2009_Kraigher_.pdf (15. junij 2013).

Urad Republike Slovenije za mladino. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 11. julij.

Večer. 2013. Nezaposleni mladi državo stane deset tisoč evrov letno, 16. avgust. Dostopno prek: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2013081605946160> (19. avgust 2013).

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP-UPB3). Ur. l. RS 16/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200716&stevilka=717> (7. julij 2013).

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1). Ur. l. RS 21/2013. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201321&stevilka=784> (7. junij 2013).

Zakon o dohodnini (ZDoh-2-UPB7). Ur. l. RS 13/2011. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201113&stevilka=555> (5. julij 2013).

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS). Ur. l. RS 42/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=97951> (8. julij 2013).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Ur. l. RS 96/2012. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=110802> (2. julij 2013).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela (ZUTD-A). Ur. l. RS 21/2013. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201321&stevilka=785> (18. julij 2013).

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB-UPB1). Ur. l. RS 107/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006107&stevilka=4584> (7. julij 2013).

Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). Ur. l. RS 40/2012. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201240&stevilka=1700> (24. junij 2013).

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno prek: <http://www.ess.gov.si/> (5. julij 2013).

--- 2012. *Strokovna izhodišča za leto 2013*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/4595/strokovna_izhodišca_za_leto_2013.pdf (20. junij 2013).

--- 2013a. *Tretji mesec zapored nekoliko manjša brezposelnost*. Dostopno prek: www.ess.gov.si/_files/4751/trg_dela_april_2013.doc (7. junij 2013).

--- 2013b. *Zaposli.me: višja subvencija, več možnosti za brezposelne in delodajalce*. Dostopno prek: <http://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo?aid=690> (25. julij 2013).

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2013. *Mladi in trg dela*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/4809/mladi_in_trg_dela.pdf (20. junij 2013).

Žurnal24. 2013a. *Pogajanja s podaljški*, 7. januar. Dostopno prek: <http://www.zurnal24.si/malo-dobrih-ovauhovpogajanja-s-podaljskikvota-za-agencijske-clanek-178728> (22. julij 2013).

--- 2013b. *Kar deset mesecev brez plače*, 23. januar. Dostopno prek: <http://www.zurnal24.si/kar-deset-mesecev-brez-place-clanek-180778> (25. julij 2013).

PRILOGE

Priloga A: Tabele ukrepov države na področju mladih na trgu dela

Priloga A.1: Tabela ukrepov države, ki naj bi izboljševali zaposljivost mladih⁶

UKREP	CILJNA SKUPINA	ZVRST UKREPA
Razpis za vpis v visoko šolstvo za študijsko leto 2013/2014	študenti	regulativna dejavnost
Vseživljenjska karierna orientacija	vse starostne skupine; vse skupine na trgu dela	informativna dejavnost
Programi aktivne politike zaposlovanja - Usposabljanja in izobraževanje		
Usposabljanje na delovnem mestu	brezposelni - vse starostne skupine	informativna dejavnost
Institucionalno usposabljanje	brezposelni - vse starostne skupine	informativna dejavnost
Priprave na NPK/TPK	brezposelni - vse starostne skupine	informativna dejavnost
Usposabljanje Za Pokolpje	brezposelni in iskalci zaposlitve katerih zaposlitev je ogrožena - vse starostne skupine	informativna dejavnost
PUM – Projektno učenje za mlajše odrasle	brezposelni - mlajši od 26 let	informativna dejavnost

⁶Na seznamu vseh ukrepov, s katerimi država regulira položaj mladih na trgu dela, so samo ukrepi, ki se izvajajo stalno ali pa ki so bili implementirani v letu 2012 oziroma 2013 ali pa se njihovo izvajanje začne v letu 2013. Našteti so samo ukrepi, ki se neposredno nanašajo na probleme opredeljene v podpoglavju 3.1. Enako velja tudi za vse nadaljnje tabele v tem poglavju.

Formalno izobraževanje	brezposelni z nedokončano osnovno šolo - vse starostne skupine	informativna dejavnost
Usposabljanje za življenjsko uspešnost	brezposelni; iskalci zaposlitve katerih zaposlitev je ogrožena; vse starostne skupine	informativna dejavnost
Programi aktivne politike zaposlovanja - Spodbude za zaposlovanje		
Spodbujanje zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva ⁷	iskalci prve zaposlitve na področju socialnega varstva-pripravniki	finančna dejavnost
Programi aktivne politike zaposlovanja - Kreiranje novih delovnih mest		
Spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela	ranljive skupine - tudi mladi	finančna dejavnost
Ostalo		
Učenje veščin vodenja kariere	brezposelni ali iskalci zaposlitve; vse starostne skupine	informativna dejavnost
Informiranje o trgu dela	vsi	informativna dejavnost

Vir: Lastna analiza – povzeto po: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2013); Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2013a); Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

⁷Ukrep se ponovi tudi v Prilogi A.2: Tabela ukrepov države, ki naj bi izboljševali zaposlovanje/zaposlenost mladih, saj je ukrep namenjen pripravnikom, samo pripravništvo - kot oblika dela pa je namenjeno izboljšanju zaposljivosti.

Priloga A.2: Tabela ukrepov države, ki naj bi izboljševali zaposlovanje/zaposlenost mladih

JAVNA POLITIKA	CILJNA SKUPINA	ZVRST JAVNE POLITIKE
Zakoni		
Zakon o dohodnini	vse starostne skupine, posebej mladi do 26 leta ali starejši od 55 let, ki ustrezajo tudi drugim pogojem (61.a člen)	regulativna in finančna dejavnost
Zakon o interventnih ukrepih na področju trga dela in starševskega varstva	vse starostne skupine; posebej mlajši od 30 let , ki ustrezajo tudi drugim pogojem	regulativna in finančna dejavnost
Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju	vse starostne skupine; posebej mlajši od 26 let (157. člen)	regulativna in finančna dejavnost
Programi aktivne politike zaposlovanja - Spodbude za zaposlovanje		
Prvi izziv	brezposelni mladi do 30. leta starosti, ki ustrezajo tudi drugim pogojem	finančna dejavnost
Zaposli.me	brezposelni mlajši od 30 let in drugi brezposelni, ki ustrezajo dodatnim pogojem	finančna dejavnost
Zaposlovanje prejemnikov denarne socialne pomoči	brezposelni, ki vsaj šest mesec dobivajo denarno socialno pomoč; vse starostne skupine	finančna dejavnost
Povračilo prispevkov delodajalca v Pokolpju	brezposelni, ki ustrezajo dodatnim pogojem; vse starostne skupine	finančna dejavnost
Povračilo prispevkov delodajalca v Pomurju	brezposelni, ki ustrezajo dodatnim pogojem; vse starostne skupine	finančna dejavnost
Programi aktivne politike zaposlovanja - Kreiranje novih delovnih mest		

Javna dela 2013	brezposelni; mlažši od 30 let ali starejši od 50 let; drugi ki ustrezajo dodatnim pogojem	finančna dejavnost, operativna dejavnost
Spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela	ranljive skupine - tudi mladi	finančna dejavnost

Vir: Lastna analiza – povzeto po: Zakon o dohodnini (61.a čl.); Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (157. čl.); Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2013a); Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2013b); Zavod za zaposlovanje.

Priloga A.3: Tabela ukrepov države na področju (volonterskega) pripravništva

UKREP	CILJNA SKUPINA	ZVRST UKREPA
Zakon o delovnih razmerjih	vse družbene skupine, tudi pripravniki	regulativna dejavnost
Programi aktivne politike zaposlovanja - Usposabljanja in izobraževanje		
Spodbujanje zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva	iskalci prve zaposlitve na področju socialnega varstva - pripravniki	finančna dejavnost

Vir: Lastna analiza – povzeto po: Zakon o delovnih razmerjih (130. čl.); Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2013a, 35-36).

Priloga A.4: Tabela ukrepov na področju samozaposlovanja mladih

UKREP	CILJNA SKUPINA	ZVRST UKREPA
Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju	vse starostne skupine; posebej 145. člen novi samozaposleni	regulativna in finančna dejavnost

Programi aktivne politike zaposlovanja – Spodbujanje samozaposlovanja		
Delavnice za samozaposlitev	brezposelne osebe in iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, ki ustrezajo dodatnim pogojem; vse starostne skupine	informativna dejavnost
Preveritev Poslovne ideje	brezposelne osebe in iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, ki ustrezajo dodatnim pogojem; vse starostne skupine	informativna dejavnost
Delavnice »Priprava na samozaposlitev«	brezposelne osebe in iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, ki ustrezajo dodatnim pogojem; vse starostne skupine	informativna dejavnost
Subvencije za samozaposlitev	brezposelne osebe in iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, ki si opravili delavnice za samozaposlitev in priprave na samozaposlitev	finančna dejavnost
Ostali ukrepi za samozaposlovanje mladih		
Mreža za razvoj podjetnosti mladih – POM	mladi	informativna dejavnost
Podjetno v svet podjetništva	brezposelni mladi do 35 leta, ki imajo najmanj višjo izobrazbo	finančna in informativna dejavnost

Vir: Lastna analiza – povzeto po: Zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju (145. čl.); Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2013a); POM – Mreža za razvoj podjetnosti mladih; Regionalna razvojna agencija Mura (2013).

Priloga A.5: Tabela ukrepov države na področju dela preko podjetne in avtorske pogodbe

UKREP	CILJNA SKUPINA	ZVRST UKREPA
Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju	vse starostne skupine; 18. člen posebej namenjen tudi tistim, ki opravljajo delo preko podjetne in avtorske pogodbe.	regulativna dejavnost

Vir: Lastna analiza – povzeto po Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (18. čl.)

Priloga A.6: Tabela ukrepov države na področju dela preko agencij za posredovanje dela

UKREP	CILJNA SKUPINA	ZVRST UKREPA
Zakon o delovnih razmerjih	vse starostne skupine; 59. in 60. člen posebej namenjena agencijskim delavcem	regulativna dejavnost

Vir: Lastna analiza – povzeto po Zakon o delovnih razmerjih (59.–60. čl.).

Priloga A.7: Tabela ukrepov države, ki naj bi omejevali pogodbe za določen čas in spodbujali pogodbe za nedoločen čas

UKREP	CILJNA SKUPINA	ZVRST UKREPA
Zakon o delovnih razmerjih	vse starostne skupine; posebej: 54. in 55. člen, ki opredeljuje strožje pogoje za sklepanje in podaljševanje pogodb za določen čas;	regulativna dejavnost
Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela	vse starostne skupine; posebej 39. člen, ki določa spodbujanje pogodb za nedoločen čas	regulativna in finančna dejavnost

Vir: Lastna analiza – povzeto po Zakon o delovnih razmerjih (54.–55. čl.); Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela (39. čl.).

Priloga B: Intervjuji

Priloga B.1: Intervju z Barbaro Gogala, Svetovalko ZRSZ, Centralna služba, Služba za zaposlovanje in vseživljenjsko karierno orientacijo

1. Ali država po vašem mnenju mlade na trgu dela na splošno vidi kot javnopolitični problem? Oziroma ali izraža interes za reševanje problemov mladih na trgu dela?

Po mojih izkušnjah s stiki z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZEM) lahko pritrdim. Pravzaprav so bili mladi že ves čas ciljna skupina ukrepov Aktivne politike zaposlovanja. Manj truda in interesa vidim na področju sistematične ureditve storitev kariernega svetovanja za šolajočo mladino (čeprav je od leta 2011 ta aktivnost prvič postala del zakonodaje – 24. člen Zakona o urejanju trga dela).

Če je odgovor DA, kakšne so posledice (ne)regulacije teh problemov s strani države za širšo družbo oz. državo oz. zakaj mladi na trgu dela predstavljajo za državo problem?

Ker nisem del odločevalcev, temveč izvajalcev zakonodaje, lahko tukaj podam samo svoje laično mnenje. Regulacija problema prehoda mladih na trg dela ima lahko dolgoročne posledice na področjih: rodnosti (odlašanje formiranja družine); medgeneracijske solidarnosti (presežek neaktivnega prebivalstva nad aktivnim – problem pokojninske blagajne); odhod kvalificirane delovne sile v tujino, šibak tehnološki napredek; splošno nezadovoljstvo mlade populacije, posledično protesti, nemiri ... (v najslabšem primeru).

Regulacija problema prinaša možnost razvoja, saj država uporabi razvojni, kreativni potencial mladih ljudi.

2. Kaj od naslednjega vidite kot »problem, ki je povezan z mladimi na trgu dela« in zakaj (zaposljivost mladih; zaposlovanje mladih; zaposlitve v negotovih oblikah dela – volonterska pripravništva, delo preko pogodb, delo za določen čas, delo preko pogodb, samozaposlovanje mladih). Kaj od naštetega ne vidite kot problem – če sploh kaj?

Vse od tega je lahko problem, lahko pa tudi priložnost za mlado osebo. Zagotovo pa je problem pomanjkanje občutka varnosti (socialne) ob negotovih oblikah zaposlovanja.

Volonterska pripravništva pa vidim kot t.i. nepravično ponudbo za pridobivanje delovnih izkušenj.

3. Kaj od tega vidite kot največji problem in zakaj?

Volonterska pripravništva, ker pravice in dolžnosti delodajalca in pripravnika niso uravnotežene. Tu vidim priložnost države, da uredi pravično ponudbo pridobivanja prvih delovnih izkušenj. Izziv za mlade pa, da to priložnost kar najbolje izkoristijo. Kar se navezuje na zaposljivost mladih oziroma aktivnosti v času šolanja, ki jim prinesejo kompetence ter reference. Pred tem pa storitve karijerne orientacije, ki mladim pomaga načrtovanje pridobivanja le-teh izkušenj, ki jim bodo pomagale na prehodu na trg dela.

4. Katere izmed prej naštetih situacij mladih na trgu dela po vašem mnenju država vidi kot problem in zakaj menite, da je temu tako?

Država vidi tudi druge probleme, na primer strukturno brezposelnost, presežek nekaterih izobrazbenih profilov ob pomanjkanju drugih. Ter pomanjkanje delovnih mest. Zgoraj naštetih problemi so bolj posledica teh. Mislim, da vedno bolj vidi tudi problem študentskega dela kot nelojalne konkurence zaposlitvam in za mlade sicer priložnosti za pridobivanje delovnih izkušenj, vendar ne vedno v smeri, kjer bodo iskali zaposlitev.

5. Kateri ukrep s strani države za reševanje prej naštetih problemov je bil po vašem mnenju do sedaj najbolj uspešen?

Prvi izziv, ki je omogočil 2600 mladim enoletno zaposlitev. Bi sicer potreboval popravke (boljšo segmentacijo, oziroma omejene ciljne skupine na tiste, ki težje dobijo zaposlitev). Pred leti je ZRSZ bolj sistematično ponujal šolajoči mladini karierno orientacijo, kar je bilo po mojem mnenju tudi dobra preventivna akcija, ki je mladim omogočala boljše odločitve za poklicno pot (na podlagi realnih informacij o sebi in trgu dela).

6. Ali se spomnite kakšnega ukrepa države, ki je bil neuspešen, zakaj menite tako ter zakaj je prišlo do tega, da je bil neuspešen?

Absolvent – aktiviraj se je bil ukrep, ki je absolventom v času študija omogočal usposabljanje na delovnem mestu, po diplomi pa 1 letno zaposlitev. Zastavljen dobro, s strani študentov in delodajalcev slabo sprejet. Malo zaradi slabe promocije, malo zaradi negotovosti datuma diplome, kar je onemogočalo načrtovanje vključitve 6 mesecev pred diplomo.

7. Kakšni bi še morali biti po vašem mnenju ukrepi države in v kateri problem izmed prej naštetih bi morali biti usmerjeni?

Kombinacija preventivnih in »kurativnih« ukrepov. Ali drugače rečeno kratkoročnih in dolgoročnih. Kratkoročni so subvencije za prve zaposlitve, svatovanje mladim brezposelnim osebam, skupinske oblike dela, prepoznavanje kompetenc, načini iskanja zaposlitve, spodbude za podjetništvo in intenzivni programi učenja podjetništva.

Dolgoročni pa bi morala biti poklicna vzgoja »od malih nog«. In sicer: sistematično spoznavanje poklicev in spoznavanje lastnih talentov v času šolanja; zbiranje vseh delovnih in prostočasnih izkušenj (portfolio) in »pretvorba« v kompetence; odločanje za nadaljnje izobraževanje z upoštevanjem vsega tega in v času študija skrbno načrtovanje tega, katera delovna izkušnja bo študenta pripeljala do zastavljenega cilja oziroma do večanja zaposljivosti.

Poleg tega pa tudi povezovanje vseh deležnikov: šolstva, zaposlovanja in gospodarstva ter preprečevanje razpršenosti ukrepov in jasno informiranje delodajalcev in mladih, kje lahko dobijo kakšno pomoč.

Priloga B.2: Intervju z Alešem Kramerjem, samostojnim strokovnim sodelavcem na področju socialnih zadev in zaposlovanja mladih na Študentski organizaciji Slovenije.

1. Ali država po vašem mnenju mlade na trgu dela na splošno vidi kot javnopolitični problem? Oziroma ali izraža interes za reševanje problemov mladih na trgu dela?

Pri temu vprašanju je potrebno pogledati, kaj se na tem področju dogaja širše, v evropskem kontekstu. Imamo *baby boom* generacijo, ki se upokojuje, in imamo premalo mladih. Zgodilo pa se je še nekaj drugega: problem usklajevanja izobraževalnega sistema s potrebami trga dela. Ta problem se dogaja v Evropi že nekaj let, že nekje od leta 2000 dalje. Tu je predvsem pomembno to, da kot družba želimo, da bi naši mladi imeli boljše življenje, s čimer tudi podpiramo odločitev, da se povečuje delež mladih vpisanih v terciarno izobraževanje. Na žalost pa so šli globalni gospodarski tokovi v smer, ko se v Evropi zapirajo delovna mesta, s tem pa ni dodane vrednosti za vse ostale smeri. Če izginjajo delovna mesta v tehniki, proizvodnji, izginjajo tudi družboslovna in humanistična. Obenem pa tako ogromno mladih, ki se ne odloča za tako imenovane deficitarne študije, torej ravno tehnike in ostale znanosti, dolgoročno postane del nove »neusklajenosti med izobraževanjem in trgom dela«. Reševanje mladih s stališča države pa je zadnje čase veliko bolj povezano na Evropski ravni. Pred kratkim je Angela Merkel povabila vse evropske voditelje na konferenco voditeljev o brezposelnosti mladih, ker so države ugotovile, kaj točno se dogaja. Mladi, ki ne vidijo prihodnosti, po določenem času, kljub temu da imamo izobraževalni sistem, ki daje znanje in zavedanje o demokraciji, izgubljajo upanje. In ko izgubljajo upanje, predvsem v smislu brezposelnosti in neprimernih zaposlitev, ali ob tem še nenehne ponudbe s strani delodajalcev, naj vzamejo prekerne zaposlitve, ali pa da naj delajo kar zastonj, začnejo mladi gledati v skrajnosti, v golo preživetje. Tako da ni naključje, da je ravno Nemčija sklicala ta sestanek, ker se, zaradi svoje zgodovine, še posebej zaveda, da če mladi ne bodo dobili priložnosti, bo prišlo do premika k skrajnosti. Kar se pa v bistvu že dogaja v Grčiji in Španiji. To je politični vidik, ki so ga politiki na evropski ravni sedaj dokončno dojeli. Če pa se osredotočimo na Slovenijo, se država zaveda tega problem predvsem z vidika, da je mlade potrebno čim bolj vključiti na trg dela, da se zagotovi vzdržnost pokojninske, zdravstvene in drugih blagajn. Država se torej zaveda problema in izraža interes za reševanje problemov mladih na trgu dela, vendar veliko manj v primerjavi s splošnim interesom v Evropi, lahko bi pa rekli, da premalo. Slovenija sicer sledi evropskim smernicam na tem področju, se pa premalo angažira. Predvsem zaradi pomanjkanja sektorskega povezovanja. V Sloveniji ravno zaradi sektorskih

meja med ministrstvi takoj izpuhti vsaka politična in moralna motivacija za spremembe. Tako postaja problem aktivnosti države pri reševanju mladih tudi družbeni problem, ampak veliko bolj v smislu dojetja, da je potrebno spremeniti veliko več kot samo nekaj zakonov in dodati subvencije. Okrepiti je potrebno medsektorsko sodelovanje, prenoviti izobraževalne programe, kakor tudi določena mišljenja in koncepte ljudi, kar pa je veliko bolj težavno.

Kakšne so posledice (ne)regulacije teh problemov s strani države za širšo družbo oziroma državo? Če vprašam drugače, zakaj mladi na trgu dela predstavljajo za državo problem?

Problemi so, kot sem že omenil, možnost skrajnega razmišljanja mladih, vzdržnost pokojninske in zdravstvene blagajne. Poleg tega gre izpostaviti tudi izgubo znanja v primeru brezposelnih mladih, ki po določenem času na Zavodu za zaposlovanje izgubijo stik s svojim znanjem, zgublja se vrednost znanja, zgublja se pomen dela. Država tako izgublja dohodke in dodano vrednost. Zato je nujno potrebna regulacija, da se izboljša tako položaj mladih kot seveda tudi položaj države.

Država mora problem mladih na trgu dela regulirati, saj vsi problemi mladih na trgu dela negativno vplivajo na državo. Če pogledamo na splošno, je za državo boljše, da je čim več mladih na kakršenkoli način vključenih na trg dela, saj mora za njih drugače finančno poskrbeti sama (s socialnimi transferi). Država tukaj gleda predvsem na svoje preživetje oziroma reprodukcijo. Trenutno v krizi skupina mladih ne more vstopiti na trg dela, zaradi česar trpijo vse blagajne in davki in seveda posledično cela država

2. Kaj od naslednjega vidite kot »problem, ki je povezan z mladimi na trgu dela«: zaposljivost mladih; zaposlovanje mladih; zaposlitve v negotovih oblikah dela – volonterska pripravništva, delo preko pogodb, delo za določen čas, delo preko pogodb, študentsko delo, samozaposlovanje mladih. Ali se poleg naštetih situacij mladih na trgu dela spomnite še kakšne, ki jo vidite kot problem povezan z mladimi na trgu dela?

Vse naštetu je problem predvsem zato, ker še nismo našli nekega razmerja med različnimi oblikami dela. Pri vseh oblikah dela, ali je to odvisno ali neodvisno (samostojno) delovno razmerje, se med njimi vzpostavi neko ravnotežje tako po pravicah kot tudi po obremenitvah. In v Sloveniji je tukaj problem, ker tega ravnotežja ni. Zaposljivost mladih na primer je problem, ker recimo znanja, ki jih mladi pridobijo v izobraževanju, niso primerna oziroma

zadostna. Tukaj je seveda potrebno pogledati, kaj je potrebno spremeniti, vendar seveda ne preveč. Tu je potrebno izpostaviti, da obstajajo znanja, ki so splošna, in znanja, ki so specifična. Tu je pomembno tudi šolstvo. Zaposlovanje mladih je tudi absolutno problem, ker ni neke gospodarske rasti in ustvarjanja delovnih mest; tukaj manjka gospodarska pobuda, da se ustvarja neka nova dodana vrednost. Trenutno, v času krize, je sploh problem, ker ni dostopa do tehnologij, niti do kreditov, financ, da bi se ustvarjala neka nova delovna mesta. Vse gre v smeri krčenja. Zaposlitve v negotovih oblikah dela so velik problem v Sloveniji, zgleда, kot da po tistem država podpira cenejše, bolj fleksibilne oblike dela, v smislu, saj na kratko rešujejo problem, potem bomo pa tako izšli iz krize in bo zopet dovolj delovnih mest. Tak primer so na primer volonterska pripravništva, avtorske in podjemne pogodbe, samozaposlovanje. Vse to so oblike, ki znižajo stroške. Vendar je to neprava politika, saj s tem ustvarjamo večji trg aktivnih, ki pa imajo vse manj pravic. In tukaj se lahko zgodi veliko stvari, da ne grem v podrobnosti, na splošno se ustvarja več kategorij delavcev in zaposlenih. Ob tem se ruši koncept dostojnega dela, za mlade pa postaja to, da se primerjajo s starejšimi zaposlenimi, krivica. Kot sem omenil, je problem tudi samozaposlovanje kot negotova oblika, vendar pa gre tukaj še za drug vidik, za probleme s katerimi se pri samozaposlovanju srečujejo mladi. Pri podjetniški pobudi prihaja v zadnjem času pri mladih, predvsem pri študentih z željo po samostojni podjetniški pobudi, do negativnih zaviralnih sprememb. Medtem ko država spodbuja samozaposlovanje brezposelnih mladih s subvencijami in ima v interesu spodbujati podjetništvo med mladimi, pa zakonodaja postaja vse bolj toga. Študenti tako po novem ne morejo več odpreti popoldanskega oziroma dopolnilnega s.p.-ja, ne da bi plačevali polne prispevke, kot je bilo to do sedaj. Odprejo lahko samo »navadni« s.p. in tako izgubijo vse pravice, ki izhajajo iz statusa študenta. Če gledamo celotno državno politiko, ki ves čas poudarja spodbujanje podjetništva, bi se morali zavedati tega, da imamo okoli 60-65% študirajoče generacije, ki bi mogoče želela vstopiti na pot podjetništva, to pa spodbuditi z neko osnovo, ki pa je trenutno ni. Država tako v bistvu ne izvaja lastne politike o razvoju podjetništva, ki jo deklarira, kako spodbuja podjetništvo mladih. Pomembno oziroma nujno je, da država jasno opredeli, kaj je glavna dejavnost študenta in ob tem kakšna je dodatna dejavnost podjetništva, saj se na začetku mladi podjetnik – študent šele razvija; potem pa recimo, ko bi mu uspelo, bi mu rekli, sedaj pa si ti primarno podjetnik in ne več študent.

Pri študentskem delu se lahko navežem na problem zaposljivosti. Tu se mladi soočajo predvsem s problemom nebeleženja izkušenj, s problemom nepovezovanja delovnih izkušenj s smerjo študija. Predvsem pa te izkušnje niso priznane s strani delodajalcev.

3. Kaj od tega vidite kot največji problem in zakaj?

Največji problem, kot sem izpostavil že prej, je zaposlovanje mladih, saj trenutno ni neke gospodarske rasti in ustvarjanja delovnih mest. Vendar pa sta gospodarska rast in posledično ustvarjanje delovnih mest rezultat in ne vzrok. Pogoj za gospodarsko rast je izobraževanje mladih. Kar se Janezek nauči, to Janezek zna. In tu moramo jasno pokazati na odgovornost izobraževalnega sistema. Tu se sedaj ne bom vpletal v celotno debato, ki se je v zadnjem času razvila na polju šolstva, tako glede odgovornosti in pristojnosti učiteljev, ampak samo na dejstvo, da so še vedno nekateri cilji šolstva preveč nejasni, ko se govori o pomenu pridobljenega znanja za trg dela. Če nekdo ne ve, zakaj je določeno znanje dobro, kje se ga uporablja, postajamo samo prenašalci faktografskega oziroma abstraktnega znanja. Druga stvar je pristop do mladih, predvsem pa do same politike informiranja mladih. Mlade je potrebno informirati in s tem spodbuditi, da se posvetijo temu, kaj želijo delati, vsaj okvirno, da s tem tudi začnejo pridobivati znanje, ki je za to delo potrebno. To je pomembno ravno zato, ker če mlada oseba najde tisto, kar želi delati, bo za to delo visoko motivirana in se bo pripravljena dodatno izobraževati. Že samo zanimanje za določeno tematiko odpira pot. Primer so recimo naši študenti kemije, biologije, računalništva in informatike, živilske tehnologije in športa, ki so v zadnjih letih zmagali na svetovnih tekmovanjih. Vse to odpira priložnosti v gospodarskem razvoju. Tako pa ni povezave med mladimi in delodajalci, saj mladi niti ne razumejo in ne sprejemajo interesa delodajalcev. Delodajalci pa ob tem želijo visoko kvalificirano in specializirano delovno silo, zanjo pa niso pripravljene veliko dati. Tako so se porušila razmerja pričakovanj, saj ne moremo izšolati 100 strojnikov v enem dnevu, če jih določen delodajalec rabi ravno danes, pa še to samo do jutri.

4. Katere izmed prej naštetih situacij mladih na trgu dela po vašem mnenju država vidi kot problem in zakaj menite, da je temu tako?

Država mlade na trgu dela na splošno vidi kot problem, kot sem omenil že prej, in posledično vse prej naštete situacije. Problem je sama vključenost mladih na trg dela, zaradi državnih prejemkov, zaradi nadaljnje reprodukcije družbe. Zavedati se moramo, da s stališča politike, ki opredeljuje dnevni red, je za državo vstop mladih na trg dela preživitvenega pomena. V kolikor politika ne bo zagotovila normalnega ciklusa reprodukcije družbe, je dejansko ogrožen obstoj same države in političnega sistema. Tako da obstajajo tudi za brezposelnost

mladih na koncu te poti veliko večji vplivi in razlogi. Brezposelnost mladih in osamosvajanje mladih je ključnega obrambnega in preživitvenega pomena za politični sistem. Če mladi izgubijo zaupanje, bodo to miselnost kratkomalo prenesli naprej na svoje potomce, kar pa ni v interesu političnega razreda. To je jasno že iz odnosa do plačevanja davkov, ko se primerjamo z nordijskimi ali pa sredozemskimi državami. Bolj ko država ne more vzpostaviti normalnega delovanja svojih podsistemov, bolj se krha samo zaupanje njenih državljanov in manj so pripravljeni dati za to skupno blagostanje, ki zanje postaja vedno manj »skupno«, ampak je očitno že samo za privilegirane. Mladi so bili vedno generator sprememb in tu se lahko posameznik odloči samo, ali bo podpiral trenutno stanje, ali ga bo zavrnil. Če pa niti ni sprejet v sistem, v tem primeru ne dobi zaposlitve in se ne more osamosvojiti, pa ta sistem enostavno tudi sam zavrne in začne se spodjedanje zaupanja.

Če se vrnemo k sami državi in njenemu zavedanju problema, moramo razlikovati med dvema ravnema države: med strokovno ravno (uradniki, ki se ukvarjajo s tem področjem in načeloma prepoznajo vse te probleme) in politiko. Politika trenutno zelo izpostavlja študentsko delo, medtem ko avtorske in podjetne pogodbe včasih celo spodbuja, samozaposlovanje pa vidi tudi kot rešitev. Študentsko delo pa vidi politika kot nek največji problem, češ, če rešimo ta problem, bomo pa rešili državo. Kar je tu priročno, je seveda to, da Slovenija obvešča Evropsko unijo o problemih, ki bi jih bilo potrebno rešiti, nato pa Evropska komisija to priporoči nazaj državi. Tako se skriva pravega motivatorja. Tako strokovna raven želi vključiti čim več različnih oblik dela, tudi študentsko delo, v uravnoteženo davčno politiko, s čimer nobena oblika dela ne bi gledala ven pri upoštevanju obdavčitev in izhajajočih pravic. Problem pa je, da s tem uradniki želijo pripeti najbolj fleksibilnim oblikam dela značko »dostojnega dela« v krizi in s tem povečati uradno zaposlenost. S tem pa izgubljajo vse oblike dela, saj bo delodajalec zaradi negotovosti vedno bolj težil k popolni svobodi. Lahko rečem, da se strokovna raven zelo dobro zaveda problematike, vendar pa ima zvezane roke, kot sem že na začetku rekel, ravno zaradi slabe medsektorske povezave, kjer mora podsistem za uravnavanje razmer na trgu dela popravljati napake podsistema izobraževanja.

5. Kateri ukrep s strani države za reševanje prej naštetih problemov je bil po vašem mnenju do sedaj najbolj uspešen?

Izpostavil bi program Zaposli.me oziroma na splošno subvencije ter dve zadevi na kateri smo strokovnjaki za trg dela že dlje časa opozarjali in jih je država povzela, in sicer, da se je v Zakonu o urejanju trga dela sedaj jasno opredelilo, kaj je karierna orientacija, in da so vzpostavili karierni center, da se je na visokošolski ravni povežalo svetovanje mladim.

6. Ali se spomnite kakšnega ukrepa države, ki je bil neuspešen, zakaj menite tako ter zakaj je prišlo do tega, da je bil neuspešen?

Kot neuspešno bi izpostavil zakonsko ukinitve evidence avtorskih in podjemnih pogodb v preteklosti ter to, da so z zadnjo reformo trga dela ukinili obvezno prijavo delovnega mesta. Pri obeh je problem spremljanje, analiziranje problemov na tem področju in posledično je težko sprejemati neke ukrepe, če ne veš točno, kje je problem.

7. Kakšni bi še morali biti po vašem mnenju ukrepi države in v kateri problem izmed prej naštetih bi morali biti usmerjeni?

Ker vidim največji problem na splošno v povezovanju izobraževalnega sistema in trga dela, bi morali biti ukrepi usmerjeni h karierni orientaciji. V smislu, da bi mladi že v času izobraževanja imeli jasno sliko, kaj bodo počeli po koncu izobraževanja. Že odločitev za srednjo šolo in nadaljnje izobraževanje je odločitev zadnjih mesecev pred vpisom. To je premalo. Mladega je potrebno informirati in spodbujati, da se zaveda, kaj so njegove prednosti, zanimanja, da se v tisti smeri lahko izobražuje in da ve, da to želi delati. Če posameznik ve, kaj želi delati, bo vso svojo energijo, znanje in sposobnosti usmeril v to, da se tega nauči. Dejstvo pa je, da trenutno, ker se to v primerni meri do sedaj ni izvajalo, mladi na trgu dela ne vedo kako unovčiti svoja znanja, zato so sedaj ujeti. Kaj sedaj narediti z njimi pa so težke odločitve, dejstvo je, da denarja, da bi za njih sedaj kar naenkrat ustvarili delovna mesta, ni, primerna stvar bi potem bila neka prekvalifikacija. Nekateri takšni programi v okviru aktivne politike zaposlovanja sicer že obstajajo.

Priloga B.3: Intervju z Goranom Lukićem, izvršnim sekretarjem za politiko zaposlovanja in migracije, javne kampanje in odnose z javnostmi, mlade in sindikalizem ter socialno podjetništvo na Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije ter članom izvršnega odbora sindikata Mladi plus.

1. Ali država po vašem mnenju mlade na trgu dela na splošno vidi kot javnopolitični problem? Oziroma ali izraža interes za reševanje problemov mladih na trgu dela?

Na splošno država mlade vidi kot javnopolitični problem, vendar predvsem kot politični problem, ki je namenjen nabiranju političnih točk. To se vidi predvsem v zadnjih mesecih; bolj kot se govori o gospodarski krizi, bolj se na primer govori o brezposelnosti mladih (kot da je prej ne bi bilo), ki je eden od problemov mladih na trgu dela. Tu predstavlja problem tudi to, da strateških javnih politik usmerjenih k mladim na trgu dela ne moreš delati na takšen način (način nabiranja političnih točk), ker potem so te politike usmerjene predvsem v namen nabiranja političnih točk, ne rešujejo pa dejansko problemov.

Kakšne so posledice (ne)regulacije teh problemov s strani države za širšo družbo oziroma državo? Če vprašam drugače, zakaj mladi na trgu dela predstavljajo za državo problem?

Z ekonomskega vidika lahko na primer pri brezposelnih mladih v primeru neregulacije, oziroma neprimerne regulacije pride do zapravljanja denarja za šolanje posameznika (nekje dvajset let, po nekaj tisoč evrov), ki na koncu pristane na Zavodu za zaposlovanje in pri tem ni neke *cost-benefit* računice. S tem si država dela minus, saj mora mlado osebo še vnaprej vzdrževati (s socialnimi prejemki). To je zagotovo en velik problem, ki je razviden že iz ukrepov, ki se trenutno izvajajo - gre predvsem za subvencioniranje delodajalcev, da zaposlijo mlado osebo. Tako mlada oseba državi še naprej predstavlja nek strošek namesto, da bi državi ta oseba že prinašala neko dodano vrednost. V primeru regulacije, oziroma še boljše primerne regulacije pa se ti problemi seveda nekako blažijo. Je pa potrebno omeniti še probleme negotovih oblik dela: imamo problem mladih oseb, ki so pripravljene delati kakršnakoli dela, oziroma vsako vrsto pogodbe, samo da delodajalcu dokažejo, da naj jih konec leta ne odpusti. Takšno delo mladih ima potem velik vpliv na celotno državo in na posameznike, pridemo do podaljševanja prekernega dela iz leto v leto, nobene varnosti, poznega ustvarjanja družine in tako naprej.

2. Kaj od naslednjega vidite kot »problem, ki je povezan z mladimi na trgu dela«: zaposljivost mladih; zaposlovanje mladih; zaposlitve v negotovih oblikah dela – volonterska pripravništva, delo preko pogodb, delo za določen čas, delo preko pogodb, študentsko delo, samozaposlovanje mladih. Ali se poleg naštetih situacij mladih na trgu dela spomnite še kakšne, ki jo vidite kot problem povezan z mladimi na trgu dela?

Kot problem vidim vse naštetu.

Zakaj vidite posamezne naštete možnosti kot problem?

Zaposljivost je na primer problem, ker če pogledamo podatke Zavoda za zaposlovanje, je povprečna doba delovnih izkušenj, ki jih delodajalci zahtevajo pri objavi prostega delovnega mesta, okoli dve leti. Mladi pa teh izkušenj ali jih nimajo ali pa jim niso priznane. Število delodajalcev, ki zahtevajo delovne izkušnje, pa se tudi viša: tako je v letu 2007 delovne izkušnje zahtevalo 37% delodajalcev, ki so objavili prosto delovno mesto na Zavodu za zaposlovanje; v letu 2008 37,7%, v letu 2009 42,6%, v letu 2010 44,8%, v letu 2011 pa že 47,7%. Odstotek delodajalcev, ki od delavca zahteva delovne izkušnje, se je tako od leta 2008 do leta 2011 povečal kar za 10 odstotkov. Tako zaposljivost mladih ni enaka zaposljivosti tistih, ki delovne izkušnje že imajo.

Problem zaposlovanja je vsekakor problem med mladimi.

Če pogledamo negotove oblike dela: delo preko pogodb je honorarno delo, je delo, iz katerega posameznik pridobi delovne izkušnje, vendar tukaj ni primernih socialnih pravic delavca. Poleg tega ne obstaja nobeno zagotovilo, da če boš verižil različna honorarna dela, da pa boš potem dejansko dobil zaposlitev. En tak primer so volonterska pripravništva, ki trenutno predstavljajo zastoj delo, ne pa prehod v zaposlitev. Primer je tudi študentsko delo, kjer lahko delo opravljaš dlje časa, vendar pa ni nujno, da potem redno zaposlitev tudi dejansko dobiš. Delo za določen čas je potem nadaljevanje zgodbe honorarnega dela. Trenutno je na žalost tako, da če je bila včasih borba, če se lahko tako izrazim, za pogodbe za nedoločen čas, smo zdaj počasi že na točki, ko govorimo, da se redčijo že pogodbe za določen čas, več je namreč tudi prisilnih s.p.-jev (kar je tudi problem) ter dela preko avtorskih, podjemnih pogodb in vse manj rednih zaposlitev. Omenil sem tudi samozaposlovanje – če ima to samozaposlovanje elemente delovnega razmerja: če posameznik vsak dan hodi na isto

delovno mesto za isto število ur, ima podrejen odnos z enim delodajalcem, plačan pa je preko s.p.-ja, ne gre za samozaposlovanje temveč za delovno razmerje. Mladi se sicer tega zavedajo, vendar ne upajo tožiti delodajalca, saj se bojijo izgubiti edino obliko zaposlitve, ki jim je v tem trenutku na voljo. Tega je vse več.

3. Kaj od tega vidite kot največji problem in zakaj?

Kot največji problem vidim predvsem nepovezovanje izobraževanja in trga dela – torej problem zaposljivosti (primernost kompetenc) in zaposlovanja mladih, ko so mladi zaposleni, pa negotove oblike dela. Delodajalci namreč mladih ne želijo zaposlovati, če pa jih že zaposlijo, pa raje zaposlujejo v negotovih oblikah dela. Mladi so namreč po tem, ko nekaj časa ne dobijo zaposlitve in padejo v past revščine, namreč pripravljeni sprejeti kakršnokoli obliko dela in s tem padejo v to prekerizacijo, ki s seboj prinese probleme, ki sem jih omenil že prej: podaljševanja prekernega dela iz leto v leto, nobene varnosti, pozno ustvarjanje družine in tako naprej.

4. Katere izmed prej naštetih situacij mladih na trgu dela po vašem mnenju država vidi kot problem in zakaj menite, da je temu tako?

Mislím, da v največji meri država vidi problem mladih kot premalo zaposljivi delovni sili, predvsem v smislu, da imajo preslabe, neustrezne kompetence. Problem vidijo v mladih, ki so izbrali napačen študij, ne pa v delodajalcih, ki te mlade osebe ne zaposlijo. Tu se vidi, da država ne ve točno, kako se problema rešiti. Zato sem prej izpostavil potrebo po povezovanju trga dela in izobraževalnega sistema. Tu obstaja en velik komunikacijski šum, fakultete govorijo, da so avtonomne; delodajalci, da mladi nimajo primernih kompetenc, da bi jih zaposlili. Pa vendar dokler imajo študentski status in delajo preko napatnic, so njihove kompetence primerne, ko status in možnost študentskega dela izgubijo, pa kar naenkrat ne več, čeprav govorimo o istih ljudeh.

5. Kateri ukrep s strani države za reševanje prej naštetih problemov je bil po vašem mnenju do sedaj najbolj uspešen?

Izpostavil bi zadnjo reformo trga dela: gre za regulativni zakonski ukrep, namenjen k spodbujanju pogodb za nedoločen čas nasproti pogodbam za določen čas. Prav tako bi

izpostavil delno rešitev problema volonterskih pripravnikov, za katere je bilo v reformi trga dela urejeno, da so po novem upravičeni vsaj do povračila stroškov malice in potnih stroškov.

6. Ali se spomnite kakšnega ukrepa države, ki je bil neuspešen, zakaj menite tako ter zakaj je prišlo do tega, da je bil neuspešen?

Izpostavil bi subvencije za samozaposlovanje: prekratko usposabljanje in preveč nedodelane subvencije. Uradni podatki so sicer, da je stopnja preživetja podjetij po dveh letih 80%, vendar pa je to logično, saj če posameznih podjetje zapre prej, mora vrniti subvencijo. Tako da je vprašanje, koliko je res zgodb o uspehu; mogoče bi bilo potrebno preveriti, kakšno je stanje na računih teh samostojnih podjetnikov. Razlog odpiranja s.p.-jev pa je tudi problem, da mladi izgubijo upanje za neko redno zaposlitev in se poslužijo s.p.-ja kot edine možnosti. Tako ni izpolnjen namen teh subvencij, ki naj bi spodbujale podjetnost, inovativnost, temveč gre za tudi za nadomeščanje rednih delovnih razmerij, kot sem omenil že prej. Gre za logiko preživetja, brez konkretne podjetniške ideje, zaradi česar so takšna podjetja že vnaprej obsojena na neuspeh.

Na splošno bi za ukrepe aktivne politike izpostavil, da obstaja problem predvsem v tem, da so usmerjeni v subvencije namenjene delodajalcu, premalo pa delavcu ter da gre za kratkoročne ukrepe, ne pa neke systemske rešitve.

7. Kakšni bi še morali biti po vašem mnenju ukrepi države in v kateri problem izmed prej naštetih bi morali biti usmerjeni?

Na splošno lahko pri teh ukrepih zasledimo predvsem dve vrsti ukrepov oziroma mehanizmov: subvencije in olajšave, ki so namenjene zaposlovanju mladih. Pri tem je problem, da če že obstajajo določbe, da mora delodajalec osebo, za katero je dobil subvencijo oziroma olajšavo, zaposlovati še nekaj časa po tem, ko to subvencioniranje poteče, nikoli ne gre za zaposlitev za nedoločen čas. To pomeni, da so to kratkotrajni ukrepi oziroma rešitve, medtem ko strukturni problem še vedno obstaja. Tega problema pa se politiki ne dotikajo, saj je daljši od njihovega mandata. Rajši sprejemajo ukrepe, ki dajo direkten rezultat, na primer točno število zaposlitev, ki so posledica programa subvencioniranja ali olajšav. Osnoven

problem pa je seveda tudi neko povezovanje trga dela in izobraževalnega sistema; ne obstaja neka točna vsebinska povezava, zato bi morali biti ukrepi namenjeni tudi temu.

Ukrepi bi morali biti usmerjeni na vsa prej naštetá področja, če sem bolj konkreten: vsaka univerza mora imeti karierni center, ki bi skrbel za povezovanje mladih z delodajalci, kar ima vplive na zaposlovanje pa tudi zaposljivost mladih. Kot drugo bi morali biti ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki so namenjeni predvsem izboljšanju zaposlovanja mladih, usmerjeni ne samo k subvencijam in olajšavam, ki jih dobijo delodajalci, temveč tudi povezovanju naprej v redno zaposlitev delavca. Pri tem je pomembno tudi vsebinsko povezovanje, da na primer delodajalec ne dobi subvencije za mlado osebo, ta pa potem ni primerno aktivna, temveč, da ta mlada oseba tudi ustrezno pridobiva kompetence.

Drugače pa sem že prej izpostavil primerne zakonske ukrepe, ki bi jih bilo potrebno še razširiti: nadaljnja zakonska regulacija dela za določen čas, agencijskih delavcev.

Reševati je potrebno tudi sistem pripravništev, ki mora biti takšen, da to ni prisilno delo, zastoj delo, temveč, da je to delo, ki vodi k redni zaposlitvi.

Reševati bi bilo potrebno tudi problem lažnih samozaposlitev, kjer pa se postavlja vprašanje, na kakšen način, s kakšnim ukrepom to reševati.

Priloga B.4: Intervju s Petricijo Vrečar, vodjo Sektorja za zaposlovanje, socialno podjetništvo in migracije na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

1. Ali država po vašem mnenju mlade na trgu dela na splošno vidi kot javnopolitični problem? Oziroma ali izraža interes za reševanje problemov mladih na trgu dela?

Kakšne so posledice (ne)regulacije teh problemov s strani države za širšo družbo oziroma državo? Če vprašam drugače, zakaj mladi na trgu dela predstavljajo za državo problem?

Slovenija se položaja mladih nedvomno zaveda. V Sloveniji si veliko mladih kljub doseženi formalni izobrazbi ne more poiskati ustrezne zaposlitve. Iskanje zaposlitve je še posebej težavno za mlade diplomante, ki iščejo prvo zaposlitev. Zato je zelo pomembno informiranje mladih o obetavnih poklicih in delovanju trga dela, ki mladim pomaga pri odločitvi za tiste poklice, ki jim bodo v prihodnosti omogočili zaposlitev in uspešnejšo poklicno pot.

Učinek trga dela je za mlade v veliki meri odvisen od ustreznosti predvidevanja in odzivnosti izobraževalnih sistemov na potrebe trga dela, saj le usklajenost ponudbe in povpraševanja zagotavlja hiter prehod mladih na trg dela, s tem izrabo znanja in potenciala mladih. Slovenija ima v povprečju zelo visoko izobraženo mladino, manj spodbudna pa je ustreznost izobraževalnih smeri. Pozornost je potrebno nameniti perspektivnim sektorjem, ki predstavljajo potencialni vir zaposlovanja mladih ter lahko predstavljajo vodilo pri prenovah izobraževalnih sistemov.

Pomembno je poudariti, da je naše ministrstvo le eden izmed pomembnih akterjev na trgu dela, ki poskuša s spodbudami vplivati tako na delodajalce (večja pripravljenost zaposlovanja mladih) kot na mlade (pridobivanje veščin in znanj). Pomembno je, da se vse bistvene skupine na trgu (delodajalci, sindikati, lokalne skupnosti, itd.) zavedajo pomena vključenosti mladih v svet dela za konkurenčnost in razvoj celotne družbe ter s tem omogočijo mladim uspešen vstop na trg dela. Seveda pa je potrebno poudariti, da so tudi mladi odgovorni za izbiro poklica, ki jim lahko nudi boljše zaposlitvene možnosti.

2. Kaj od naslednjega vidite kot »problem, ki je povezan z mladimi na trgu dela«: zaposljivost mladih; zaposlovanje mladih; zaposlitve v negotovih oblikah dela –

volonterska pripravništva, delo preko pogodb, delo za določen čas, delo preko pogodb, študentsko delo, samozaposlovanje mladih. Ali se poleg naštetih situacij mladih na trgu dela spomnite še kakšne, ki jo vidite kot problem povezan z mladimi na trgu dela?

Na ministrstvu smo identificirali ključne ovire pri vključevanju mladih na trg dela, in sicer:

- strukturna neskladja na trgu dela (tako izobrazbena, kot regionalna),
- slaba absorpcijska sposobnost gospodarstva za zaposlovanje,
- problem varnostne mreže za mlade ob prehodu v samostojnost oz. na trg dela,
- nepriznavanje neformalno pridobljenih delovnih izkušenj,
- pomanjkanje razvoja sistema karijerne orientacije pri posamezniku.

Trenutno kot največjo težavo pri zaposlovanju mladih vidimo v trenutnem položaju gospodarstva, ki ni spodobno kreirati novih delovnih mest. Nasploh je brezposelnost kompleksen problem, ki ga država lahko pomaga rešiti samo z razvojem gospodarstva. Spodbujanje pogojev za gospodarsko aktivnost, še posebej tisto z visoko dodano vrednostjo, pa je porok za nadaljnji razvoj in za nova delovna mesta.

Problem podjetništva med mladimi je večplasten, gotovo pa ima velik pomen tudi okolje, v katerem mladi odraščajo. Nestimulativno in podjetništvu nenaklonjen je tudi izobraževalni sistem – podjetniški duh se namreč prične že v šolskih klopeh. Vse to se odraža nato v slabi podjetniški kulturi.

V okviru aktivne politike zaposlovanja (APZ) spodbujamo samozaposlovanje brezposelnih oseb. V letih od 2009 do 2012 se je s pomočjo subvencije za samozaposlitev zaposlilo 17.007 oseb; več kot 30,0 % vključenih oseb je bilo starih do 29 let. Pogosteje se zaposlujejo mladi v drugi polovici dvajsetih let, približno eden od petih mladih, ki se je samozaposlil, je bil star do 15 do 24 let. Menimo, da se v evidenco brezposelnih prijavijo že oblikovane osebnosti in v okviru naših programov težko spodbujamo podjetniški duh, ki je bil v času šolanja premalo poudarjen.

Med mladimi, ki so se samozaposlili v obdobju 2009-2010 (3.062 oseb), je bilo eno leto po zaključku obdobja subvencioniranja samozaposlenih še 62,8 % vključenih, nekoliko bolj uspešni so bili mladi v starosti od 25 do 29 let (63,9 %), delež mladih v starosti od 15 do 24,

ki so ohranili samozaposlitev (58,4 %), pa je le malenkost nižji od vseh brezposelnih oseb, ki so se v tem obdobju samozaposlile s pomočjo subvencije (58,8 %).

Pomemben vidik pa ima tudi izbira študijske smeri. Študij je osebna odločitev in pri tem se mladi velikokrat odločajo glede na želje, ne pa na osnovi premisleka o celotni karieri in zaposlitvi. Pomembno je torej, da se v fazi odločanja o smeri študija razmisli tudi o zaposlitvenih možnostih in pridobi dovolj informacij o zaposljivosti po dokončanju izbranega študija

5. Kateri ukrep s strani države za reševanje prej naštetih problemov je bil po vašem mnenju do sedaj najbolj uspešen?

Po našem mnenju je bil med najbolj uspešnimi ukrepi program aktivne politike zaposlovanja »Prvi izziv«, s katerim je ZRSZ uspelo zaposliti skoraj 3000 mladih brezposelnih oseb. Seveda pa za uspešne štejemo tudi ostale programe aktivne politike zaposlovanja. Programi usposabljanja (program Usposabljanje na delovnem mestu) in izobraževanja (program Institucionalno izobraževanje) so bistveni v teh časih, saj na ta način mladim omogočimo, da pridobijo dodatne izkušnje, kompetence in znanja ter si povečajo svojo konkurenčnost na trgu dela oziroma zaposljivost.

Posebej na tem mestu bi izpostavila tudi nov ukrep, ki je ciljno usmerjen v mlade, visoko izobražene brezposelne osebe - »Podjetno v svet podjetništva 2013« - ki uvaja model mentorstva in dodatnega usposabljanja, prilagojenega skupinam, ki bodo razvijale svoje poslovne ideje in pripravljale vse potrebno za ustanovitev podjetja. Projekt zagotavlja aktivno vključevanje človeškega potenciala najbolj usposobljenih mladih na trg dela.

Dodaten nov ukrep, s katerim bo država spodbujala zaposlovanje mladih, pa je zajet v Zakonu o interventnih ukrepih na področju trgu dela in starševskega varstva, ki ga je Državni zbor sprejel dne 15. 7. 2013. Zakon prinaša spodbudo delodajalcem za zaposlovanje mladih brezposelnim oseb do 30 let. Delodajalec, ki bo v času veljavnosti zakona za nedoločen čas zaposlil brezposelno osebo mlajšo od 30 let, ki je vsaj tri mesece prijavljena v evidenci brezposelnih oseb, bo za prvih 24 mesecev zaposlitve v celoti oproščen plačila prispevkov delodajalca (prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje,

zavarovanje za starševsko varstvo in zavarovanje za primer brezposelnosti). Ukrep bo veljal za zaposlitve od 1. 11. 2013 do 31. 12. 2014.

Na ministrstvu smo prepričani, da bo ukrep omogočil zaposlitev približno 5000 mladim osebam, kar v današnjih turbulentnih časih predstavlja velik napredek pri zaposlovanju te ciljne skupine.

6. Ali se spomnite kakšnega ukrepa države, ki je bil neuspešen, zakaj menite tako ter zakaj je prišlo do tega, da je bil neuspešen?

Z našega vidika je večina ukrepov aktivne politike zaposlovanja uspešnih. Vsaka zaposlitev mlade brezposelne osebe predstavlja prispevek k blaginji in napredku države.

7. Kakšni bi še morali biti po vašem mnenju ukrepi države in v kateri problem izmed prej naštetih bi morali biti usmerjeni?

Na področju brezposelnosti mladih je še veliko delovne »rezerve«, predvsem pa z vidika izobraževalnega sistema (prilagajanje izobraževalnih programov potrebam trga dela).

Bistveno ta trenutek, kot sem navedla že zgoraj, pa je oživitev gospodarstva in pričetek ustvarjanja kvalitetnih delovnih mest, na katera bi se lahko potencialno zaposlili mladi.

Mladim brezposelnim svetujemo, da ostajajo kot iskalci zaposlitve aktivni, si širijo svojo socialno mrežo in s tem povečujejo svoj socialni kapital. Pomembno je tudi, da pridobivajo dodatna, uporabna znanja in usposobljenost za večjo konkurenčnost na trgu dela. Bistveno pa je, da svoja znanja, veščine, sposobnosti in kompetence samozavestno ter odgovorno ponudijo potencialnim delodajalcem.

8. Ali spremljate/vrednotite izvajane ukrepe na področju mladih na trgu dela?

Pri vrednotenju težko govorimo samo za ukrepe, ki so namenjeni mladim brezposelnim, namreč mladi so lahko ena izmed ciljnih skupin znotraj enega programa. Vse programe aktivne politike zaposlovanja (APZ) spremljamo redno že tekom samega izvajanja. Prav tako posamezne programe vrednotimo, in sicer po njihovem izteku (npr. konec obdobja subvencioniranja posamezne zaposlitve oz. usposabljanja, izobraževanja). V okviru

vrednotenj primerjamo načrtovane cilje s končnimi rezultati in na tej podlagi oblikujemo nove, bolj učinkovite aktivnosti in programe APZ.

Zavedamo se, da je ciljna skupina mladih poseben segment APZ, katerim namenimo posebno pozornost in na ta način tudi prilagajamo programe APZ. V okviru planiranja programov za mlade pa se moramo zavedati, da APZ ni edini in najbolj primeren način reševanja njihove brezposelnosti. Verjamemo namreč v to, da je nastalo situacijo glede njihove brezposelnosti potrebno začeti reševati sistemsko in širše (že pred nastankom brezposelnosti).

1. Ali država po vašem mnenju mlade na trgu dela na splošno vidi kot javnopolitični problem? Oziroma ali izraža interes za reševanje problemov mladih na trgu dela?

Naj najprej povem, da Urad Republike Slovenije za mladino neposrednih pristojnosti na področju zaposlovanja mladih nima. Ocenjujemo pa, da mladi na trgu dela, sploh v zadnjih letih, v času gospodarske krize, prihajajo na politični dnevni red, medtem ko prej, recimo pred letom 2009, tega ni bilo zaznati v takšni meri. Država definitivno izraža interes za reševanje tega problema, predvsem zaradi velikega povišanja brezposelnosti med mladimi, ki je bilo v Sloveniji v primerjavi z drugimi članicami Evropske unije v tem času največje. Delno pa tudi zaradi tega, ker je problem mladih na trgu dela v tem času prišel na dnevni red Evropske unije.

Kakšne so posledice (ne)regulacije teh problemov s strani države za širšo družbo oziroma državo? Če vprašam drugače, zakaj mladi na trgu dela predstavljajo za državo problem?

Odgovor na to vprašanje je večplasten. Na Uradu za mladino po eni strani problem neregulacije oziroma nezadovoljivega reševanja težav mladih na trgu dela zaznavamo kot izgubljen potencial za državo ter tudi za vsakega posameznika. Po drugi strani pa je to povezano z nekimi problemi, ki bodo prišli v ospredje šele čez nekaj časa: od težav zmanjšanih prihodkov blagajn, kot sta na primer pokojninska in zdravstvena, do tega, da se na ta način ne rešujejo težave na področju demografskih trendov, medgeneracijskega sodelovanja in tako naprej. Regulacija pa predstavlja ravno obratno.

2. Kaj od naslednjega vidite kot »problem, ki je povezan z mladimi na trgu dela«: zaposljivost mladih; zaposlovanje mladih; zaposlitve v negotovih oblikah dela – volonterska pripravništva, delo preko pogodb, delo za določen čas, delo preko pogodb, študentsko delo, samozaposlovanje mladih. Ali se poleg naštetih situacij mladih na trgu dela spomnite še kakšne, ki jo vidite kot problem povezan z mladimi na trgu dela?

Kot problem, povezan z mladimi na trgu dela, vidim vse naštetu, s tem da samozaposlovanje lahko predstavlja tudi rešitev. Še dodaten problem, ki ga lahko izpostavim, je, da bi bilo potrebno mladim olajšati tudi usklajevanje družinskega in poklicnega življenja.

3. Kaj od tega vidite kot največji problem in zakaj?

Izpostavil bi dva problema. Trenutno največji problem predstavlja zaposlovanje mladih, ker preprosto ni delovnih mest za mlade, medtem ko je bil v preteklih letih ključni problem zaposlovanje mladih v negotovih oblikah kot tudi pogodbe za določen čas, katere ima sklenjeno veliko mladih. Ta problem je bil tudi že zaznan in so bile nakazane nekatere spremembe z zadnjimi zakonodajnimi spremembami (sprememba Zakona o urejanju trga dela in sprememba Zakona o delovnih razmerjih). Sicer pa je za korenite spremembe potrebno več časa, pri čemer je potrebno dodati, da morajo potrebo po spremembah na tem področju zaznati tako delodajalci kot delojemalci. Medtem ko predstavniki delojemalcev probleme mladih na trgu dela že izpostavljajo, se na strani delodajalcev teh težav, ki bodo dolgoročno postale tudi njihov problem, še ne zavedajo dovolj.

4. Katere izmed prej naštetih situacij mladih na trgu dela po vašem mnenju država vidi kot problem in zakaj menite, da je temu tako?

Država vidi kot problem vse prej naštete situacije mladih na trgu dela, saj na vseh področjih obstajajo neki ukrepi, ki so usmerjeni k urejanju tega področja. Pri tem je potrebno poudariti, da nekatere izmed teh situacij država vidi tudi kot rešitev. Tu lahko govorimo predvsem o samozaposlovanju mladih, saj ga država v svojih strategijah in ukrepih marsikdaj obravnava kot rešitev.

5. Kateri ukrep s strani države za reševanje prej naštetih problemov je bil po vašem mnenju do sedaj najbolj uspešen?

Z vidika Urada za mladino bi težko izpostavil kakšen ukrep, ki bi bil najbolj uspešen, vendar pa so bili nekateri ukrepi vseeno bolj uspešni kot drugi. Kot tak ukrep bi lahko izpostavil program PUM, ki je dobil evropsko nagrado in predstavlja dobro prakso za druge države, vendar pa gre za program, ki nima dometa za reševanje težav večine mladih na trgu dela, ampak bolj skupin mladih, ki niso ne na trgu dela, ne vključeni v izobraževanje, tako imenovani NEETSi.

6. Ali se spomnite kakšnega ukrepa države, ki je bil neuspešen, zakaj menite tako ter zakaj je prišlo do tega, da je bil neuspešen?

Najbrž obstajajo kakšni ukrepi, ki so bili manj uspešni, vendar bi z vidika naših pristojnosti težko kakšnega izpostavil. Lahko pa povem, da obstajajo evropske evalvacije, ki ugotavljajo, da je položaj brezposelnih mladih na trgu dela kratkoročno najboljše uravnati s finančnimi subvencijami, manj pa s tako imenovanimi pasivnimi ukrepi. Vprašanje pa je, kako so oziroma bodo finančne spodbude za zaposlovanje mladih učinkovale na dolgi rok.

7. Kakšni bi še morali biti po vašem mnenju ukrepi države in v kateri problem izmed prej naštetih bi morali biti usmerjeni?

Nekateri ukrepi bi morali biti regulativni. To velja za reševanje negotovih oblik dela, tudi delo za določen čas, delo preko pogodb. Vendar pa morajo do teh rešitev skupaj priti tako država kot tudi socialni partnerji. Drugi ukrepi bi morali biti finančne narave, kot je na primer trenutno v Evropski uniji, pa tudi Sloveniji, aktualna shema Jamstva za mlade. Takšni ukrepi so smiselni v primeru, ko mlada oseba na ta način dobi priložnost za delo, ki je drugače ne bi dobila. Takšni ukrepi so sicer kratke narave, zato so potrebni dodatni ukrepi, usmerjeni k temu, da oseba, ki je s pomočjo finančne spodbude zasedla delovno mesto, delovno mesto tudi obdrži, ko ta finančna vzpodbuda poteče.

Tukaj bi še izpostavil, da se nam zdi z vidika Urada za mladino zelo pomemben pristop medsektorskega povezovanja, ki je tudi usmeritev evropske politike na področju mladinske politike in ga je v Sloveniji trenutno premalo. Ene politike namreč ne bi smeli izolirati od druge. Tako je na primer politika zaposlovanja izključno v pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, vendar pa bi se za reševanje takšne problematike politike morale povezovati. Po naših izkušnjah z Nacionalnim programom za mladino, ki ga je vlada že potrdila, je ravno tukaj velik problem. Že sami državni organi se težko poenotijo v določenih, seveda pa ne vseh, stvareh. Ta medsektorski pristop bi bilo za boljše rezultate torej potrebno nadgraditi. Še enkrat pa bi izpostavil, da je za učinkovito reševanje problemov na trgu dela ključno, da se angažirajo tudi socialni partnerji.